

”Det var som att leva i ett fängelse. Jag kunde knappt andas”

– om hedersrelaterat våld och förtryck mot barn och unga, barnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning av flickor

ÅRSRAPPORT
2026

© Barnombudsmannen 2026

**"Det var som att leva i ett fängelse.
Jag kunde knappt andas"**

Utgiven av Barnombudsmannen, Stockholm 2026

Barnombudsmannen, Box 22106, 104 22 Stockholm
Telefon 08-692 29 50, Fax 08-654 62 77
info@barnombudsmannen.se, www.barnombudsmannen.se

För frågor, vänligen kontakta:
Iman Nilsson
iman.nilsson@barnombudsmannen.se

Texter: Barnombudsmannen
Grafisk form: Lisa Jansson

Diarienummer BO 2025-0186

Barnombudsmannen är en statlig myndighet med uppdrag att företräda barns och ungas rättigheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter. Vi har regelbunden dialog med barn och unga för att få kunskap om deras villkor och vad de tycker i aktuella frågor. Vi bevakar och driver på genomförandet av barnkonventionen i kommuner, regioner och myndigheter. Barnombudsmannen informerar, bildar opinion och föreslår förändringar i lagar och förordningar i frågor om barns och ungas rättigheter.

**”Det var som att leva i
ett fängelse. Jag kunde
knappt andas”**

**– om hedersrelaterat våld och förtryck mot barn och unga,
barnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning av flickor**

BARNOMBUDSMANNEN 2026

Innehåll

Förord	6
Inledning	8
Tema: Hedersrelaterat våld och förtryck	8
Bakgrund	10
Internationella åtaganden	10
Svensk lagstiftning mot hedersrelaterat våld och förtryck.....	12
Arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck i Sverige	13
Omfattning och förekomst	14
Våldets uttryck och komplexitet samt särskilt utsatta grupper	15
Barnombudsmannens tidigare iakttagelser	16
Barns och ungas erfarenheter av att växa upp i en hederskontext	18
Ett normsystem som hotar barns trygghet och självbestämmande: "Jag lärde mig tidigt att jag inte fick ta plats"	20
Förövare i en hederskontext.....	22
Barns och ungas utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck: "Jag var alltid rädd för att göra fel"	24
Systematisk kontroll, begränsningar och våld.....	24
Barnnäktenskap och tvångsäktenskap.....	26
Könsstämpning av flickor	29
Sexuellt våld	30
Bortföranden och kvarhållanden utomlands	32
Våld och utnyttjande i kriminella nätverk	33
Våldets konsekvenser: "Nu har jag lärt mig att liksom, ta bort mina känslor"	34
Våldet förs vidare i generationer: "Familjen bestämde, punkt. Man hade inget att säga till om"	36
Barns överlevnadsstrategier och motståndskraft: "Jag såg och förstod mer än de trodde"	36
Allvarliga brister i samhällets insatser och ansvarstagande	38
Upptäckt och tidiga insatser: "Men de vågade inte fråga"	40

Riskbedömning och skydd:	
”Det var ingen som förstod, ingen tog mina ord seriöst”	41
Föräldrars ord och rättigheter väger tyngre än barns:	
”Om man lyssnade på mig hade jag aldrig varit här”	44
Bemötande: ”Hon visade knappt någon medkänsla”	46
När stöd och skydd fungerar	
– barns röster om vägar till frihet	48
Den avgörande första kontakten: ”Jag kände direkt att hon var annorlunda. Hon såg mig”	48
Att lämna och överleva: ”Jag trodde aldrig att jag var så stark och modig”	48
Att bygga ett nytt liv: ”Jag lär känna mig själv på nytt, vem jag är, vad jag tycker om”	51
Råd från barn och unga: ”Håll fast vid hoppet”	52
Till vuxna	52
Till barn och unga i liknande situation	52
Barnombudsmannens analys och slutsatser	53
Barn i hederskontext blir bestraffade när de vill åtnjuta sina grundläggande rättigheter	53
Bristar i samhällets stöd och skydd leder till att barns rättigheter systematiskt åsidosätts	54
Myndigheters bristande förståelse och felaktiga tolkningar undergräver barnets bästa	55
Målet är inte bara frånvaro av våld, utan möjligheten att leva ett fritt liv	56
Barnombudsmannens förslag	58
Förslag för att förebygga och bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck	58
Så gjorde vi årsrapporten	61
Djupintervjuer med barn och unga	61
Referensgrupper med barn och unga	61
Enkätundersökning bland barn och unga	62
Samverkan för att möjliggöra samtal med barn och unga	62
Rundabordsamtal med nationella myndigheter	62
Rundabordsamtal med civilsamhället	63
Referenser	64

Förord

Den här rapporten är skriven för er barn och unga som har utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck. För er som har fått höra att era kroppar, era liv och er framtid inte tillhör er själva. För er som har lärt er att anpassning, tystnad, skuld och skam är nödvändigt för att överleva. Och för er som har vänt er till samhället, men mötts av misstro, tvekan, bortförklaringar eller passivitet.

Jag vill säga det tydligt: **vi har svikit ert förtroende, och det måste vi våga säga högt.**

I Sverige säger vi oss stå upp för barns rättigheter, för kvinnors frihet och för hbtqi-personers rätt att leva öppet och utan rädsla. Barnkonventionen är svensk lag och slår fast att varje barn har en ovillkorlig rätt till skydd, stöd och ett liv fritt från alla former av våld och förtryck. Ändå har dessa rättigheter alltför ofta åsidosatts och villkorats. När de har utmanats av hedersnormer, kollektiv kontroll eller religiöst och kulturellt förtryck har vi tvekat och backat. Då har vi gjort det självklara till något omstritt.

I stället för att stå stadigt på barns sida har vi ibland valt passivitet och försiktighet – och vänt bort blicken från er utsatthet. Alltför ofta har detta handlat om vår oförmåga att säga nej till förtryck och vår ovilja att tydligt ta ställning mot den som utövar kontroll och våld. I stället för att konfrontera den som förtrycker har ansvaret förskjutits till barnen. Vi har normaliserat, relativiserat och i praktiken rättfärdigat våldet genom att tala om ”kulturkrockar”, när det i själva verket har handlat om att barns rätt till fri-

het, trygghet och säkerhet ställs mot vuxnas krav på lydnad.

Myndigheter och beslutsfattare har ibland varit mer rädda för att bli ifrågasatta av andra vuxna än för att barn ska fara illa. När barns berättelser har ställts mot vuxnas har vi alltför ofta valt att tvivla på barnen. Samhället brustit i sin mest grundläggande uppgift: att se barns verklighet som den är och att agera för att skydda dem. Det är ett svek och en underlåtenhet att leva upp till lagstadgade rättigheter och skyldigheter.

Konsekvensen har blivit att utsatta barn inte är lika inför lagen. Vissa barn har fått tillgång till samhällets fulla skydd. Andra har osynliggjorts eller förväntats stå ut, anpassa sig och bära sin utsatthet i ensamhet. Som om deras rättigheter vore förhandlingsbara. Som om rätten till den egna kroppen, identiteten och framtiden kan förbises eller pausas när det blir obekvämt för vuxna att ta ställning.

För flickor har detta inneburit kontroll och våld som tillåtits fortsätta.

För pojkar har det inneburit krav på att utöva kontroll och ibland även våld.

För unga hbtqi-personer har det inneburit att deras existens ifrågasatts eller skambelagts.

Det är inte värdigt ett land som säger sig stå upp för barns och mänskliga rättigheter.

Många av er har levt med ständig beredskap: Vad får jag säga? Vem kan jag lita på? Vad händer om jag berättar? Kommer någon att tro på mig? För att barn ska kunna känna tillit måste vi vuxna inge förtroende. Vi måste tro på barn, möta deras berättelser med respekt och se dem som kompetenta

individer med förmåga att beskriva sin egen verklighet. Det innebär också att vara den trygga vuxna som barn i utsatthet efterfrågar: någon som lyssnar, tar ansvar och står kvar när det blir svårt.

Ni barn har burit konsekvenserna av vuxnas passivitet, rädslor och institutioners bristande ansvarstagande. Det ansvaret borde aldrig ha lagts på er.

Det är vårt ansvar – och vi måste ta det fullt ut.

Den här rapporten blickar inte bara bakåt – den pekar också framåt. Den uttrycker en tydlig vision om vilket samhälle vi vill vara: ett samhälle där alla barn inte bara har rättigheter på papper, utan också reella möjligheter att åtnjuta dem i praktiken. Ett samhälle där barns rätt till skydd, frihet och självbestämmande aldrig görs beroende av bakgrund, sammanhang eller vuxnas bekvämlighet.

Det är också en vision om ansvarsfulla vuxna. Vuxna som tar sitt uppdrag på allvar, som tror på det barn berättar och som tar ställning mot den som förtrycker. Vuxna som har kunskap, mandat och stöd att agera – och som ges rätt förutsättningar att göra det arbete som lagen och uppdraget kräver. Ett samhälle där vuxnas ansvar inte kan delegeras bort, förklaras bort eller skjutas över på barnet självt.

Den här rapporten slår därför fast en enkel men avgörande princip: **Barns lagstadgade rättigheter är inte förhandlingsbara.**

Till alla barn och unga vill jag säga:

Ni har och har alltid haft rätt till stöd och skydd.

Ni har och har alltid haft rätt att säga er mening.

Ni har och har alltid haft rätt till ett liv fritt från våld och förtryck.

Och vi måste bli ett samhälle som lever upp till det – **utan undantag, utan ursäkter och utan att göra skillnad på barn och barn.**

FOTO: KRISTIAN POHL

Juno Blom,
barnombudsman

Inledning

Barnombudsmannen företräder barns rättigheter och intressen utifrån Sveriges åtagande enligt Förenta Nationernas (FN) konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

Myndighetens uppgift är att bevaka efterlevnaden och tillämpningen av barnkonventionen samt driva på genomförandet.¹ Verksamheten grundar sig på direkta och indirekta kontakter med barn och unga, exempelvis i form av djupintervjuer, referensgruppsmöten och enkätundersökningar. Barnombudsmannen menar att barn själva är den viktigaste källan till kunskap om deras livsvillkor.

Barnombudsmannen ska senast den 1 april varje år lämna en rapport till regeringen om sin verksamhet under året samt frågor om barn och unga som regeringen behöver ha kännedom om.² I årsrapporten lyfts barnrättsliga problem samt strukturella hinder och förbättringar när det gäller ansvarstagande från samhällets aktörer. I arbetet med förra årsrapporten *”Ni måste hinna före” – barns och ungas berättelser om att vara frihetsberövad (2025)* framkom stor utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck bland barn och unga. I Barnombudsmannens årsrapport 2026 sätter vi därför fokus på denna målgrupp.

Barnkonventionen och annan svensk lagstiftning slår fast att varje barn har rätt till trygghet, identitet, delaktighet, utveckling, skydd mot våld och att bli behandlad med respekt för sin integritet och värdighet. Enligt Sveriges jämställdhetspolitiska mål ska alla, oavsett kön, ha samma makt att forma sina egna liv och samma rätt och möjlighet till kroppslig och psykisk integritet samt att leva sitt liv utan att begränsas av kollektivt grundade hedersnormer – genom hela livet. Hedersrelaterat våld och förtryck, mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och utnyttjande i prostitution och människohandel³ ska upphöra. Flickor och pojkar, män och kvinnor ska ha samma förutsättningar för en god hälsa, möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor samt samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval, personlig utveckling och ekonomisk självständighet livet ut.⁴

Barn och unga i hederskontext förvägras att ta del av dessa rättigheter och möjligheter, och straffas hårt när de vill åtnjuta samma rättigheter som andra barn och unga. Samhället har inte tagit sitt ansvar för att stödja och skydda dem, och barns verklighet avviker kraftigt från vad som är fastslaget i lagstiftning och politiska mål.

1. Lag (1993:335) om Barnombudsman, 1–2 §§

2. Lag (1993:335) om Barnombudsman, 4 §

3. För människohandel döms den som genom till exempel vilseledande eller utnyttjande av någons utsatta belägenhet, rekryterar, transporterar, överför, inhyser eller tar emot en person i syfte att personen ska exploateras för olika ändamål. Läs mer om detta på Jämställdhetsmyndighetens webbplats [Prostitution och människohandel | NSPM](#).

4. Regeringskansliet, Mål för jämställdhet, <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/jamstalldhet/mal-for-jamstalldhet/> (uppdaterad 2025-10-06, hämtad 2026-01-21)

Tema: Hedersrelaterat våld och förtryck

Hedersrelaterat våld och förtryck, inklusive barnnäktenskap, tvångsäktenskap, barn som förs bort och/eller kvarhålls utomlands samt könsstympning av flickor, är ett omfattande samhällsproblem och en av de allvarligaste och mest komplexa utmaningarna för barnrättsarbetet i Sverige idag. Förtrycket och våldet utövas ofta i det fördolda, är kollektivt sanktionerat och förenat med en stark lojalitets- och tystnadskultur. Barnombudsmannen har ett stort ansvar att synliggöra de barn vars rättigheter inte respekteras, identifiera systemfel som resulterar i bristande stöd och skydd samt föreslå åtgärder som stärker myndigheters förmåga att leva upp till kraven i barnkonventionen och annan lagstiftning.

Hedersrelaterat våld och förtryck innebär långtgående och systematiska kränkningar av barns rättigheter. Familjens, släktens och gruppens rykte och anseende ges företräde framför principer om barns bästa, jämställdhet och mänskliga rättigheter. Heder i denna kontext bygger på oskulds- och kyskhetsnormer. Kontroll och våld betraktas ofta som legitima medel för att bevara eller återupprätta familjens heder. Våldet kan utövas eller sanktioneras av flera personer, vilket gör utsattheten särskilt allvarlig och komplex.

Hedersrelaterat våld och förtryck kan ta sig uttryck i allt ifrån kontroll och begränsningar av rörelsefrihet, klädsel, sexualitet, könsidentitet och könsuttryck, vänskapsrelationer, fritid, kärleksrelationer och

livsval, till övervakning, social kontroll, hot, olika former av våld samt grovt och dödligt våld. Minsta avvikelse från familjens eller släktens normer kan leda till bestraffningar. Skuld, skam och lojalitet används som medel för att lära barnet att bära ansvaret för familjens rykte och heder och att avstå från handlingar som i andra sammanhang är uttryck för normal utveckling och självständighet.

I detta system betraktas barnets drömmar, val och känslor inte som individuella angelägenheter, utan som delar av eller hot mot ett kollektivt hederskapital. Barnets integritet och frihet är underordnat familjens och släktens heder. När familjens rykte och anseende anses hotat kan drastiska åtgärder betraktas som nödvändiga och moraliskt försvarbara, inom systemets logik.

Barn som växer upp i en hederskontext utvecklar avancerade överlevnadsstrategier för att undvika våld och navigera i en miljö där gränsen mellan trygghet och fara ständigt förskjuts. De lär sig att läsa av tonfall, blickar och kroppsspråk och anpassar sitt beteende för att undvika konflikter och riskfyllda situationer.

Utsattheten är också starkt kopplad till begränsad delaktighet och hämmad identitetsutveckling. Barn förhindras att utforska sina intressen, delta i fritidsaktiviteter, uttrycka sina åsikter och knyta relationer utanför familjen. De får sällan möjlighet att utveckla en egen röst och ett eget jag. De lär sig tidigt att barns rättigheter gäller andra barn, inte de själva.

Bakgrund

Internationella åtaganden

Sverige har förbundit sig att i enlighet med flera internationella konventioner och direktiv, inklusive barnkonventionen, säkerställa skydd för barn och unga som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck:

- > Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (Istanbulkonventionen), som omfattar åtgärder för att skydda flickor och kvinnor mot alla former av våld, inklusive våld i hemmet.
- > Europarådets konvention om skydd av barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp (Lanzarotekonventionen).
- > Förenta nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet, inklusive tilläggsprotokoll om förebyggande, bekämpande och bestraffande av handel med människor, särskilt kvinnor och barn (Palermoprotokollet).
- > Europeiska unionens direktiv om förebyggande och bekämpande av människohandel och skydd av dess offer (EU:s människohandelsdirektiv).
- > Europeiska unionens direktiv om fastställande av miniminormer för brottsoffers rättigheter (EU:s brottsofferdirektiv).
- > Barnkonventionen (se faktaruta sid 11).

Internationellt framhålls hedersrelaterat våld och förtryck som en allvarlig kränkning av mänskliga rättigheter. FN:s barnrättskommitté⁵ understryker att barn som utsätts för våld, inklusive hedersrelaterat våld, barnäktenskap och könsstympning av flickor, behöver ett sammanhängande och samordnat skydd. För det krävs förebyggande, utbildande, behandlande och rättsliga åtgärder, inklusive effektiva system för tidig identifiering och säkra rapporteringsvägar.⁶

I sina senaste slutsatser och rekommendationer avseende Sveriges arbete för barns rättigheter, uttrycker FN:s barnrättskommitté oro över antalet barn som har blivit eller riskerar att bli utsatta för barnäktenskap och könsstympning av flickor. Kommittén efterfrågar skärpta åtgärder för att förhindra sådana *skadliga sedvänjor* och ställa förövarna inför rätta.⁷

Istanbulkonventionen klassar hedersrelaterade brott, tvångsäktenskap och könsstympning som särskilda former av könsrelaterat våld, som aldrig får rättfärdigas med hänvisning till kultur, sedvänja, religion eller tradition (art. 12). Konventionsstaterna är skyldiga att vidta åtgärder för att skydda kvinnor och barn i hederskontext genom bland annat förebyggande insatser, utbildning av olika yrkesgrupper, specialiserade stödtjänster och skyddat boende (kap. 3 och 4).

Europarådets expertgrupp GREVIO⁸, som

5. FN:s barnrättskommitté övervakar att de stater som har undertecknat barnkonventionen efterlever den.

6. FN:s barnrättskommitté, *Sammanfattande slutsatser och rekommendationer avseende Sveriges femte periodiska rapport**, CRC/C/SWE/CO/5, den 6 mars 2015, sid. 6-7

7. FN:s barnrättskommitté, *Sammanfattande slutsatser och rekommendationer om Sveriges kombinerade sjätte och sjunde periodiska rapport**, CRC/C/SWE/CO/6-7, den 7 mars 2023, sid. 8

8. GREVIO (Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence) är det oberoende expertorgan som övervakar hur Europarådets medlemsstater lever upp till Istanbulkonventionen – den internationellt bindande konventionen om att förebygga och bekämpa våld mot kvinnor och våld i nära relationer. GREVIO:s uppdrag är att granska staters lagstiftning, praktiska arbete, samordning och resultat, och att ge rekommendationer som stärker skyddet för kvinnor och flickor mot alla former av våld, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck.

Centrala delar i barnkonventionen i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck

- **Artikel 2:** Respektera och tillförsäkra varje barn deras rättigheter, utan åtskillnad.
- **Artikel 3:** Vid alla åtgärder som rör barn, ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.
- **Artikel 6:** Erkänna och säkerställa varje barns inneboende rätt till liv, överlevnad och utveckling.
- **Artikel 12:** Barns rätt att fritt uttrycka sina åsikter i frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.
- **Artikel 13–15:** Barns rätt till yttrandefrihet, tankefrihet, religionsfrihet och föreningsfrihet.
- **Artikel 19:** Vidta alla lämpliga åtgärder för att skydda barn mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, miss-handel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp.
- **Artikel 34:** Barns rätt till skydd mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp, inklusive till följd av barn- eller tvångsäktenskap.
- **Artikel 35:** Vidta åtgärder för att förhindra bortförande, försäljning av och handel med barn.
- **Artikel 37:** Säkerställa att barn inte utsätts för tortyr eller annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller olagligt frihetsberövande.

bevakar efterlevnaden av Istanbulkonventionen, lyfter Sverige som ett föregångsland när det gäller arbetet för jämställdhet och mot våld mot kvinnor. De framhåller till exempel Sveriges tidiga kriminalisering av könsstympning av flickor och kvinnor (1982), brottet grov kvinnofridskränkning (1998) samt införande av frivillighet som grund för sexualbrottslagstiftningen (2018).⁹ Samtidigt pekar GREVIO på flera allvarliga brister i Sveriges förmåga att ge ett effektivt stöd och skydd till utsatta. De ser ett behov av ökad kompetens inom socialtjänsten när det gäller hedersrelaterat våld och förtryck, tvångsäktenskap och könsstympning, till exempel för att kunna upptäcka de som utsätts och göra anpassade riskbedömningar.¹⁰

GREVIO efterfrågar också förbättrad och formaliserad samverkan mellan socialtjänst och exempelvis hälso- och sjukvård, rättsväsende och civilsamhällesorganisationer. Detta för att säkerställa ett sammanhållet stöd och skydd till de som är utsatta.¹¹ Vidare konstaterar GREVIO att antalet polis-anmälningar och åtal om hedersrelaterad brottslighet är mycket lågt och att rättsväsendet måste förstärka sin utredningskapacitet och stödet till kvinnor och flickor under denna process.¹²

I en utvärdering från 2024 av Sveriges förmåga att ge stöd, skydd och återuppriktelse till våldsutsatta kvinnor och barn noterar GREVIO fortsatta utvecklingsbehov. Bland annat betonar de vikten av obligatorisk och

9. Europarådet, GREVIO *Baseline Evaluation Report Sweden*, den 21 januari 2019, sid. 7 och 15

10. Europarådet (2019), sid. 28

11. Europarådet (2019), sid. 35

12. Europarådet (2019), sid. 50–51

Svensk lagstiftning mot hedersrelaterat våld och förtryck

- **1982:** Lagen (1982:316) om förbud mot könsstympning av kvinnor. Lagen uppdaterades år 2025, och fick även en ny rubrik (lagen (1982:316) om förbud mot könsstympning av kvinnor och oskuldsingrepp på kvinnor).
- **2014:** Kriminalisering av äktenskapstvång och vilseledande till tvångsäktenskapsresa (numer vilseledande till äktenskapsresa). (Brottsbalken, 4 kap. 4 c-d §)
- **2014:** Avskaffade dispensmöjligheter för äktenskap när båda eller någon av parterna är under 18 år. (Äktenskapsbalken, 2 kap. 1 §)
- **2019:** Förbud mot erkännande av utländska barnäktenskap. (Lagen (1904:26) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmyndarskap, 1 kap. 8 a §)
- **2020:** Kriminalisering av barnäktenskap och skärpning av lagstiftning om äktenskapstvång, inklusive äktenskapsliknande förbindelse. (Brottsbalken, 4 kap. 4 c d §§).
- **2020:** Införande av hedersmotiv som straffskärpningsgrund. (Brottsbalken, 29 kap. 2 § 10)
- **2020:** Lagstiftning om utreseförbud för att förhindra att barn förs utomlands för att utsättas för barnäktenskap eller könsstympning av flickor. (Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, 31 a § och 45 §)
- **2022:** Införande av brottet hedersförtryck. (Brottsbalken, 4 kap. 4 e §)
- **2024:** Utvidgning av utreseförbudet i LVU 31 a § för att förhindra att barn förs utomlands och dennes hälsa eller utveckling skadas under utlandsvistelsen (vid sidan om barnäktenskap eller könsstympning av flickor och kvinnor). (Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, 31 a § och 45 §)
- **2025:** Kriminalisering av oskuldskontroller, oskuldsintyg och oskuldsingrepp. (Brottsbalken, 4 kap.4 f-g §§ samt Lag (1982:316) om förbud mot könsstympning av kvinnor och oskuldsingrepp på kvinnor, 1 a §)
- **2025:** Ett förtydligande av brottet hedersförtryck där inte endast den som begår gärningarna utan även den som medverkar till brottet, t.ex. genom anstiftan eller medhjälp, kan dömas. (Brottsbalken, 4 kap. § 4 e)

Nya politiska initiativ

Regeringen har nyligen infört ett sjunde jämställdhetspolitiskt delmål för att förebygga och bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck: "Hedersrelaterat våld och förtryck ska upphöra. Alla, oavsett kön, ska genom hela livet ha samma rätt och möjlighet att leva sitt liv utan att begränsas av kollektivt grundade hedersnormer."¹³

Under året tillkommer även en ny nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och en specifik handlingsplan mot hedersrelaterat

våld och förtryck. Den nuvarande nationella strategin betonar vikten av långsiktigt och samordnat arbete, bland annat för att uppnå ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete, en förbättrad upptäckt och starkare skydd och stöd.¹⁴

Dessutom sker en satsning på upptäckt av våld samt stöd, skydd och behandling av barn och unga, inom ramen för en nationell strategi och handlingsplan för att bekämpa våld mot barn.¹⁵

13. Regeringens proposition 2025/26:1 *Budgetpropositionen för 2026*, sid. 78

14. Skr. 2016/2017:10, sid. 109 och 118.

15. Prop. 2025/26:1, sid. 208

återkommande utbildning för anställda inom till exempel socialtjänst, hälso- och sjukvård och rättsväsende samt av förbättrad samordning, riskbedömning och tillgång till stöd och skydd.¹⁶

Arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck i Sverige

Från att ha varit helt förbisett och osynliggjort, har hedersrelaterat våld och förtryck under de senaste cirka två decennierna börjat uppmärksammas som ett allvarligt samhällsproblem i Sverige. Detta inte minst tack vare ett oförtröttligt arbete från flera civilsamhällesorganisationer och enskilda eldsjälar med att uppmärksamma livssituationen, utsattheten och behoven bland barn och unga i en hederskontext. Arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck i Sverige vilar idag på ett omfattande rättsligt regelverk, som successivt har förstärkts. Lagstiftningen reglerar exempelvis barns rätt till skydd mot äktenskap, könsstympning, oskuldskontroller, -intyg och -ingrepp samt andra former av våld.

Arbetet har även styrts genom en rad nationella strategier och handlingsplaner mot mäns våld mot kvinnor, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck. Dessa har återkommande betonat att det behövs specifik kunskap samt särskilda åtgärder och arbetssätt för att motverka hedersrelaterat våld och förtryck och hjälpa de som är utsatta, inte minst på grund av att våldet ofta är kollektivt utövat och/eller sanktionerat.¹⁷ I det nuvarande åtgärdsprogrammet för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersre-

laterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel (2024–2026) är ett utvecklingsområde att kraftsamla mot hedersrelaterat våld och förtryck:

Det råder bred enighet i politik och samhälle om att det hedersrelaterade våldet och förtrycket måste upphöra och behöver bekämpas med full kraft. Rätten att själv få bestämma hur man vill leva sitt liv ska vara en självklarhet för alla. Hedersrelaterat våld och förtryck är ett allvarligt samhällsproblem och innebär en kränkning av mänskliga rättigheter för de som utsätts, oftast flickor och kvinnor, men även pojkar och män. Personer med funktionsnedsättning kan vara särskilt utsatta eftersom de kan stå i en särskilt stark beroendeställning till dem som utövar det hedersrelaterade våldet. Även hbtqi-personer kan vara särskilt utsatta eftersom hedersnormer inte lämnar utrymme för att bryta mot hetero- eller könsnormer. Det är inte ovanligt att individer är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck samtidigt som de själva också är utövare av våldet.¹⁸

Ett flertal statliga myndigheter har och har haft regeringsuppdrag att utveckla kunskapsstöd, samverkan samt förebyggande, stödjande och skyddande insatser för att stärka arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck,¹⁹ inte minst när det gäller barns och ungas utsatthet. Trots dessa olika satsningar och regelverk har myndigheter som Inspektionen för vård och omsorg, Jämställdhetsmyndigheten, Myndigheten för delaktighet

16. Europarådet, *First thematic evaluation report: Building trust by delivering support, protection and justice - Sweden*, GREVIO(2024)12, den 28 november 2024, sid. 24 och 29

17. Se till exempel Skr. 2007/08:39 *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer* och Skr. 2016/2017:10 *Makt, mål och myndighet - feministisk politik för en jämställd framtid*.

18. Arbetsmarknadsdepartementet, *Fri och trygg utan våld och förtryck*, 2024, sid. 16.

19. Jämställdhetsmyndigheten, *Myndigheternas uppdrag att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor*, <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/mans-vald-mot-kvinnor/myndigheternas-uppdrag-att-forebygga-och-bekampa-mans-vald-mot-kvinnor/?tags=isgpdn&status=0&page=3&pagelid=4661> (hämtad 2026-01-19)

(MFD), Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, Polismyndigheten och Socialstyrelsen, i ett flertal olika rapporter kunnat konstatera att det fortfarande finns omfattande brister när det gäller stöd och skydd till barn och unga som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck (mer om detta nedan). Många barn och unga tvingas således fortfarande att växa upp och leva under sådana mycket utsatta förhållanden.

Omfattning och förekomst

Hedersrelaterat våld och förtryck är ett allvarligt samhällsproblem som berör barn och unga i hela Sverige. Tidigare kartläggningar och myndighetsrapporter ger en samstämmig bild av hedersrelaterat våld och förtryck som ett omfattande problem, inte minst sett till allvarlighetsgrad, och att många barn lever med begränsningar som kränker deras grundläggande rättigheter.²⁰ Det gäller även specifika former som exempelvis barn- och tvångsäktenskap, bortföranden och könsstympning av flickor.²¹ Den totala omfattningen är dock svår att fastställa, bland annat eftersom utsattheten ofta hålls dold genom starka lojalitetsband, tystnadskultur och rädsla för repressalier. Våldsutsatthet kan dessutom leda till att barn och unga förminskar och normaliserar våldet. Anmälningssbenägenheten kan också påverkas av bristande tillit till myndigheters förmåga att erbjuda ett tillräckligt och hållbart skydd.

Det innebär att mörkertalet är stort.

Enligt Stiftelsen Allmänna Barnhusets senaste nationellt representativa elevenkätundersökning om våld mot barn (som genomfördes 2022) upplever 19 procent av eleverna förväntningar från familjen eller släkten att vänta med sex tills de har gift sig. Cirka två procent får inte själva välja sin framtida partner och tio procent upplever förväntningar från familj eller släkt att vara könsstympad eller omskuren. Förväntningar att vara oskuld samt begränsningar i val av partner är vanligare bland tjejer än bland killar. Andelarna är också högre bland unga som har minst en utrikesfödd förälder.²² Ungdomar med oskuldskrav är i högre utsträckning utsatta för våld, framför allt av föräldrar. Av dessa unga hade 40 procent utsatts för våld från en förälder, jämfört med 26 procent bland övriga.²³ Det rör sig också i större utsträckning om allvarligt och upprepat våld, inte minst bland tjejer med oskuldskrav.²⁴ Tjejer med oskuldskrav är i högre grad än andra våldsutsatta tjejer multiutsatta, det vill säga utsatta för flera olika former av våld.²⁵

Resultaten från Folkhälsomyndighetens senaste nationella enkätundersökning om ungas hälsa, relationer och sexliv visar att tre procent av unga har begränsats i sin tillgång till information om sexualitet och relationer och en lika stor andel tillåts inte eller har inte tillåtits att ha en partner, för sin familj. Nio procent har eller har haft krav

20. Se till exempel Socialstyrelsen (2019), *Ett liv utan våld och förtryck*, R. I. Baianstovu, S. Strid, E. Särnstedt Gramnaes, H. Cinthio, J-M. Enelo (2019), *Heder och samhälle. Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar* samt M. Ghadimi, S. Gunnarsson (2019), *UNG018. En kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck bland unga i Uppsala*.

21. Se till exempel Jämställdhetsmyndigheten (2025), *Ett liv präglad av våld*, Socialstyrelsen (2023), *Uppskattnings av antalet kvinnor och flickor i Sverige 2021 som kan ha varit utsatta eller riskerar att utsättas för könsstympning* samt Jämställdhetsmyndigheten (2023), *När barn tvingas ta ansvar för sitt eget skydd*.

22. C. Jernbro, Å. Landberg, *Våld i ungas nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Förekomst, riskfaktorer och hälsokonsekvenser*, Stiftelsen Allmänna Barnhuset och Jämställdhetsmyndigheten, 2024, sid. 23–24

23. C. Jernbro och Å. Landberg (2024), sid. 29

24. C. Jernbro och Å. Landberg (2024), sid. 31

25. C. Jernbro och Å. Landberg (2024), sid. 33

från sin familj att avhålla sig från sex innan äktenskap, något större andel bland tjejer (tio procent) än bland killar (sju procent). Cirka en procent känner oro för att bli utsatta för tvångsäktenskap och mindre än en procent har blivit utsatta för barn- eller tvångsäktenskap. En procent av tjejerna uppger att de har blivit könsstympade.²⁶

Förekomst och omfattning av olika former av hedersrelaterat våld och förtryck beskrivs vidare nedan.

Våldets uttryck och komplexitet samt särskilt utsatta grupper

Hedersrelaterat våld och förtryck har sin kärna i oskulds- och kyskhetsnormer. De reglerar individens sexualitet, beteende och livsutrymme. Tjejer förväntas upprätthålla och skydda "oskulden" och hela familjens rykte anses vila på deras faktiska eller påstådda sexuella renhet. Tjejer är särskilt utsatta för sexualiserat våld, kontroll och begränsningar kopplade till oskuldsnormen samt barn- och tvångsäktenskap. Killar utsätts i högre grad för lojalitetskrav och påtryckningar att bevaka systrar eller andra kvinnliga släktingar för att upprätthålla kollektivets normer.

Unga hbtqi-personer²⁷ är ytterligare en särskilt utsatt grupp, eftersom frågor om sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck är tabubelagda i en hederskontext och kan leda till förföljelse, hot eller allvarlig våldsutsatthet. De tvingas dölja vem de är och riskerar annars att utsättas för omvändelseförsök,²⁸ se nedan.

Även olika typer av funktionsnedsättning-

ar kan förstärka utsattheten. Barn och unga med intellektuell funktionsnedsättning kan till exempel ha sämre förutsättningar att förstå och följa hedersnormerna, vara i stark beroendeställning till familj och omgivning samt löpa en ökad risk att bli manipulerade och vilseledda.²⁹

Hedersrelaterat våld och förtryck är en sammansatt utsatthet där flera former av kontroll, begränsningar och våld ofta förekommer samtidigt och förstärker varandra. Utöver multiutsattheten försvåras situationen ytterligare av att familjemedlemmar, släktingar eller ett ännu vidare nätverk deltar i våldsutövningen och/eller bidrar till att upprätthålla hedersnormerna.

Hedersrelaterat våld och förtryck kan ta sig flera olika uttryck:

- > **Psykiskt våld:** Verbala kränkningar, skuld- och skambeläggning, hot om våld, hot om uteslutning, tvång att lyda, straffande tystnad, manipulation, känslomässig försummelse och/eller att bevittna våld mot en närstående.
- > **Latent våld:** Ett ständigt närvarande hot om våld. Stämningar, blickar, kroppsspråk, tonfall och små signaler om att när som helst kunna bli utsatt för våld.
- > **Fysiskt våld:** Kroppslig bestraffning, fasthållning, slag, brännmärkning, övergrepp och andra fysiska handlingar som syftar till att skapa rädsla och lydnad.
- > **Sexuellt våld:** Incest och andra sexuella övergrepp samt kontroll och tvång utifrån oskulds- och kyskhetsnormerna i form av exempelvis oskuldskontroller, oskuld-singrepp och krav på oskuldsintyg.

26. Folkhälsomyndigheten, *Ungas hälsa, relationer och sexliv – Resultat från UngKAB23, 2025-02-12*

27. Homosexuella, bisexuella, transpersoner, queera och intersexpersoner

28. Se MUCF (2022), *Unga hbtq-personers utsatthet för omvändelseförsök i Sverige* och MUCF (2024), *"Det får inte existera"*.

Om unga hbtq-personers utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck samt omvändelseförsök. MUCF:s definition av omvändelseförsök: "Försök att få någon att förändra, permanent dölja eller avstå från att leva i enlighet med sin sexuella läggning eller könsidentitet eller uttrycka kön på det sätt personen själv vill."

29. Se MFD (2025), *Särskild sårbarhet, särskilt ansvar. Stödmaterial för att motverka våld mot barn och unga med funktionsnedsättning och kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck mot personer med funktionsnedsättning*.

- > **Social isolering och begränsningar:** Inskränkningar i barns möjligheter att delta i skola och fritidsaktiviteter och ha sociala relationer, kontroll av klädsel, aktiviteter och umgänge samt begränsningar i tillgången till digitala medier (se även nästa punkt).
- > **Digitalt våld och digital kontroll:** Förbud mot att använda egen mobiltelefon eller ha egna konton på sociala medier, övervakning av telefonsamtal och meddelanden samt krav på att dela lösenord. Även spårning genom appar och andra tekniska metoder för att kontrollera barnets eller den ungas kontakter och rörelser samt olika våldshandlingar som sker i en digital miljö.
- > **Ekonomiskt våld och ekonomisk kontroll:** Att barn saknar tillgång till eller kontroll över egna pengar, identitetshandlingar, bankkort eller andra resurser som möjliggör självständighet. Utnyttjande av barn och unga för ekonomisk vinning.
- > **Barnäktenskap och tvångsäktenskap:** Äktenskap eller äktenskapsliknande förbindelser där en eller båda parter var minderåriga vid giftermålet eller att någon förmåtts, manipulerats eller tvingats ingå äktenskap eller äktenskapsliknande förbindelse.
- > **Könsstypning av flickor och kvinnor:** Könsstypning är olika typer av ingrepp som innebär att man skär bort eller skadar delar av flickors eller kvinnors könsorgan.
- > **Omvändelseförsök:** Påtryckningar eller tvång för att försöka få någon att förändra eller dölja sin sexuella läggning, sin könsidentitet eller sina könsuttryck.
- > **Transnationellt våld:** Hot om eller faktiska bortföranden till andra länder för att utsättas för olika former av våld, barn- eller

tvångsäktenskap, könsstypning, omvändelseförsök eller så kallade uppfostningsresor. Även kontroll från släktingar i andra länder och påtryckningar att utöva hedersrelaterat våld och förtryck.

Barnombudsmannens tidigare iakttagelser

Att utsattheten för hedersrelaterat våld och förtryck är påtaglig har framkommit i flera av Barnombudsmannens tidigare rapporter och i djupintervjuer med barn och unga. Utifrån 88 djupintervjuer med frihetsberövade barn och unga under 2024 har bland annat följande framgått:

- > Barn och unga som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck upplever ytterligare lager av utsatthet, jämfört med andra våldsutsatta barn och unga, i form av till exempel omfattande kollektiv kontroll och begränsningar av livsutrymmet.³⁰
- > Barn och unga, inte minst tjejer som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck är i relativt hög grad multiutsatta. Tjejer i hederskontext som utsätts för sexuella övergrepp under uppväxten kan ha särskilt svårt att berätta om det för någon.³¹
- > Utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck under uppväxten kan leda till att barn och unga utnyttjas i kriminalitet.³²

Barnombudsmannen har under 2024 även genomfört en enkätundersökning bland frihetsberövade barn och unga, om deras uppväxtvillkor, våldsutsatthet och erfarenheter av stöd från samhället. Enkäten har besvarats av 551 barn och unga i häkte eller på Statens institutionsstyrelses (SiS) särskilda ungdomshem, varav drygt 80 procent killar. Totalt 65 procent har uppgett att de har sett/hört någon bli utsatt för våld och/eller själva blivit utsatta för våld, tjejer

30. Barnombudsmannen, "Ni måste hinna före", 2025, sid. 22

31. Barnombudsmannen, "Det har alltid funnits våld, alltså när det har funnits problem.", 2025, sid. 16 och 19.

32. Barnombudsmannen, "För varje minut som går och ingen gör något för att hjälpa barn, så blir det bara värre", 2025, sid. 10 och 15

i högre grad än killar. Elva procent av dessa har varit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.³³ De som har varit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck har i större utsträckning utsatts för flera olika typer av våld, såsom fysiskt, psykiskt och sexuellt våld.³⁴

Barn och unga har tidigare även berättat om bland annat bristfällig kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck hos yrkesverksamma och att socialtjänsten inte har förstått allvaret i deras situation.³⁵

Inför framtagande av denna årsrapport har Barnombudsmannen genomfört ytterligare intervjuer med barn och unga samt en ny enkätundersökning om barns och ungas erfarenheter av samhällets stöd och skydd. Det insamlade underlaget har legat till grund för följande redogörelse.

33. Barnombudsmannen, "Bilaga: Resultat från enkät till barn och unga som befinner sig på låsta institutioner", Bilaga till Att sammanställa statistik om barns och ungas levnadsvillkor – en delredovisning av regeringsuppdraget, 2025-0091, sid. 2

34. Barnombudsmannen (2025-0091), sid. 3

35. Barnombudsmannen, Signaler, 2012, sid. 34 och 51.

Barns och ungas erfarenheter av att växa upp i en hederskontext

Barnombudsmannens enkätundersökning, som har besvarats av totalt 176 barn och unga, svarar tolv procent av de våldsutsatta att de har blivit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

En mycket stor del av de som har utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck har blivit det från tidig ålder. En majoritet, 67 procent, uppger att de var 0–5 år när de utsattes första gången. Elva procent svarar att utsattheten började när de var 6–9 år och 22 procent att den började när de var 10–12 år. Ingen anger att de var äldre än tolv år när de utsattes första gången. En tredjedel visste inte, när de blev utsatta, att hot, våld och sexuella övergrepp mot barn är brottsligt.

Jag var så liten. Jag förstod knappt vad de menade och de förklarade aldrig. De bara slängde ur sig regler som jag skulle följa och lyda utan att ifrågasätta. När jag någon gång frågade min mamma varför jag inte fick gå hem till min kompis, svarade hon bara att, det bara är så. Jag tjatade, för jag ville verkligen hem till henne och hänga. Hon bodde ju precis bredvid oss. Men då, från ingenstans, kände jag en brännande smärta på kinden, det var mammas örfil, för att jag hade frågat varför en gång för mycket. (Tjej)

För många barn som växer upp i en hederskontext har kontroll och strikta regler präglat deras liv från tidig barndom. De

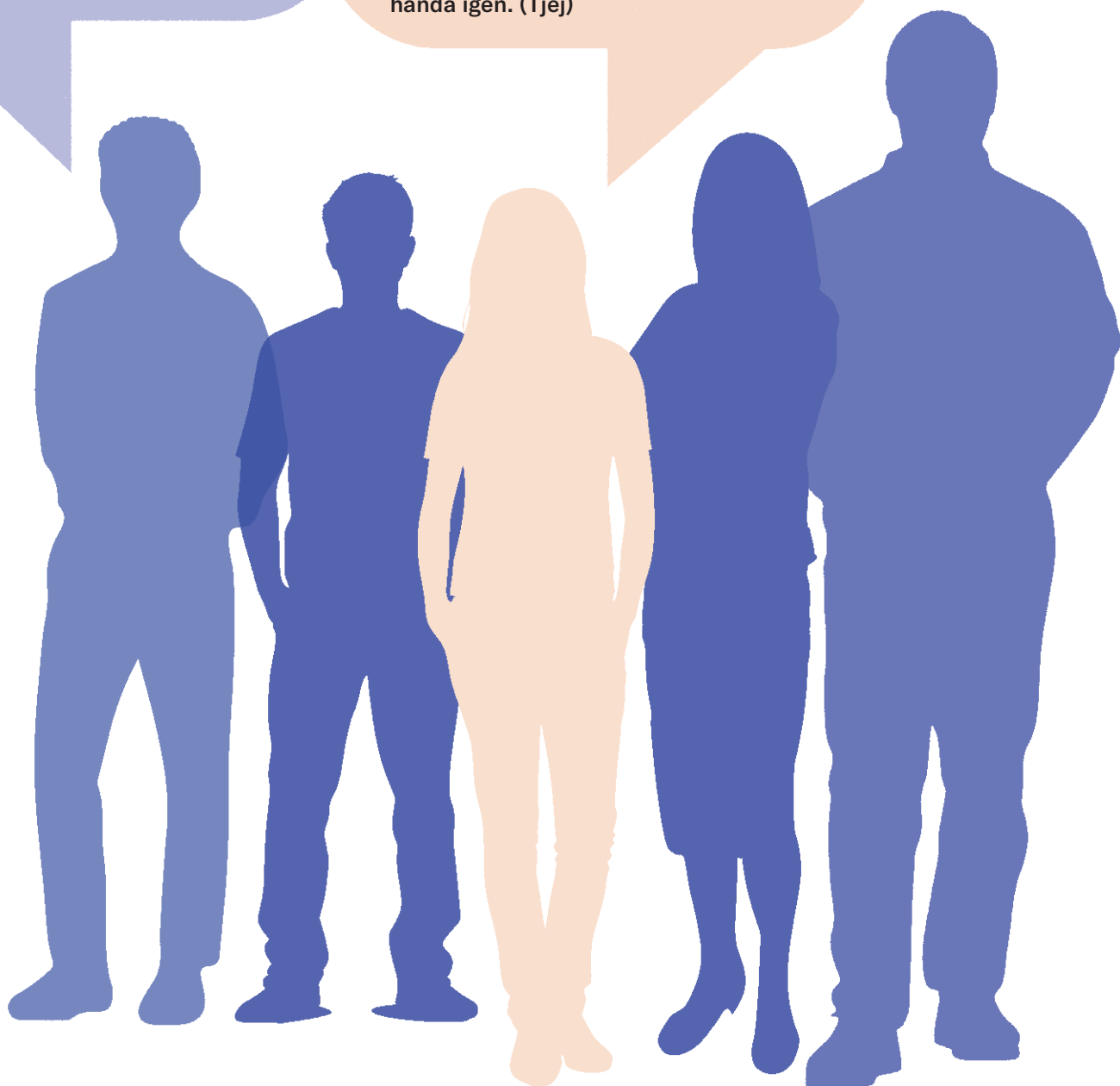
socialiseras in i att deras känslor, vilja och identitet saknar värde i förhållande till familjens normer och intressen. Självständighet uppfattas som ett hot och den som ifrågasätter eller bryter mot hedersnormerna utsätts för repressalier. En del barn och unga i hederskontext, särskilt tjejer, beskriver att de har levt ett förhållandevis fritt liv under sina yngre år och kunnat delta i aktiviteter på samma sätt som andra barn. Begränsningarna har dock blivit tydliga när de blivit äldre (ofta i samband med puberteten). Kontroll och begränsningar leder till att den unga internaliserar normerna och i slutändan kanske inte ens ifrågasätter dem.

Särskilt påtagliga är regler och begränsningar som rör relationer med det motsatta könet samt val av partner, utbildning, arbete och andra framtidsmöjligheter. Framför allt tjejers kroppar, sexualitet, rörelsefrihet och livsval är en kollektiv angelägenhet som ska kontrolleras, övervakas och sanktioneras.

När jag började högstadiet blev kontrollen ännu hårdare. Jag var tvungen att ha plats-tjänst på mobilen så att pappa kunde se var jag var. Jag fick inte ha sociala medier och varje kväll tog pappa min telefon. Det var som att leva i ett fängelse. Jag kunde knappt andas. Jag hade ont i magen varje gång jag skulle hem från skolan. Jag ville inte hem. Jag ville inte tillbaka till den där världen där allt var fel, allt var förbjudet och ingenting jag gjorde någonsin dög. (Tjej)

"Friheten är något som typ inte har existerat för mig [...] Jag är tvingad till att vara en helt annan person när jag är runt dem. [...] Jag är osäker om min, du vet liksom sexuella identitet. Jag hade haft tankar om det men du vet, jag kunde inte ha de där tankarna. (Kille)

"Jag vill nog mest säga liksom att det här är min berättelse. Det här är min röst och att, ja, det finns liksom fler som mig. Jag berättar inte det här för att någon ska tycka synd om mig, utan för att det aldrig ska få hända igen. (Tjej)

Hedersnormerna styr inte enbart specifika beteenden utan formar barns livsvillkor, utveckling och självuppfattning. Inom ett sådant system blir skyldigheter och lydnad centrala, medan barnets rättigheter ses som villkorade eller helt obefintliga.

Ett normsystem som hotar barns trygghet och självbestämmande: "Jag lärde mig tidigt att jag inte fick ta plats"

Hedersrelaterat våld och förtryck bygger på värderingar och sociala strukturer som sträcker sig bortom den enskilda familjen, ofta över landsgränser. Hederskontexten kännetecknas av en tydligt hierarkisk och kollektivt orienterad ordning där gruppens eller familjens intressen går före individens rättigheter. Det är ett normsystem som reglerar relationer utifrån kön, ålder och position i familjen, vilket medför att män anser sig ha beslutanderätt över kvinnor och äldre över yngre.

Jag har en väldigt stor släkt, både här i Sverige och i flera andra länder. Mina föräldrar kommer från [annat land] och de har mycket makt även där, speciellt min pappa. Det har att göra med min farfars bakgrund typ, han var en viktig man, från en stor och viktig släkt som har mycket pengar och sånt, och min pappa är äldsta sonen. (Tjej)

Lojalitet mot familj och släkt framstår inte som ett val utan som en skyldighet som man förväntas bära och uppfylla, oavsett egna behov och känslor. Barn uppfostras från tidig ålder till att förstå att deras handlingar kan "dra skam" över familjen och då bestraffas. Det får en stark självdisciplinerande effekt som innebär att barnet

anpassar sig till och internaliserar hedersnormerna.

Jag lärde mig tidigt att jag inte fick ta plats, inte höras, inte synas, inte kännas. Jag var som osynlig men ändå blev allt jag gjorde synligt. Det var så dubbelt hela tiden. Jag betydde ingenting för dem men allt jag gjorde kunde påverka deras heder. (Tjej)

I mötet med förskola och skola sker en normkollision som kan vara svår att förstå, inte minst för yngre barn. De hamnar mellan hemmets strikta hedersnormer och en förskola som ska uppmuntra självständighet, jämställdhet och könsblandat samspel. Om förskolan (och senare skolan) inte tar sitt ansvar för situationen kan den skapa känslor av förvirring och skam och orsaka allvarliga svårigheter för barnet.³⁶

Hederskontexten reproduceras mellan generationer, av både män och kvinnor. De barn och unga som Barnombudsmannen har intervjuat berättar om normer som begränsar både tjejer och killar, men på delvis olika och könsbundna sätt:

- > Tjejer begränsas för att skydda familjens, släktens och kollektivets rykte och anseende. Deras kroppar och beteende betraktas som potentiella risker, vilket medför omfattande övervakning av och tvång kring exempelvis klädsel, umgänge, sexualitet och rörelsefrihet. Tjejer och kvinnors roll är att inte göra, eller kunna beskyllas för att göra, något som kan skada deras och familjens rykte.
- > Killar förväntas försvara familjens rykte, övervaka systrar, rapportera avvikelser från familjens regler och ingripa om någon anses bryta mot hedersnormerna. De socialiseras in i att visa styrka och auk-

36. Stockholms universitet, Länsstyrelsen Norrbotten och Länsstyrelsen Gävleborg, *Förskolans möte med hederskulturen*, 2024:2, sid. 24–25

"Jag lärde mig snabbt att dölja mig. Jag log när de pratade, jag spelade den där machorollen bra, men inuti var jag död. Jag kände mig smutsig, äcklig och fel." (Kille)

toritet samt vara lydiga och lojala mot äldre släktingar och fastslagna regler, ofta på bekostnad av sina egna känslor och behov.

Jag lärde mig snabbt att dölja mig. Jag log när de pratade, jag spelade den där machorollen bra, men inuti var jag död. Jag kände mig smutsig, äcklig och fel. (Kille)

Det är väldigt speciellt i min släkt. Vi tjejer visste exakt vad vi fick och inte fick göra. Jag fick till exempel inte klä mig som jag ville, inte ha vänner, inte umgås med andra utanför familjen, fick bara hänga med mina kusiner. Det var skitjobbigt speciellt när man är född här och vet att man kan ha ett annat liv, alla lever inte på samma sätt liksom. Alla andra i klassen fick leva ett vanligt liv och bestämma själva medan såna som jag aldrig någonsin fick göra det vi ville. Mina bröder, killkusiner och alla andra killar i familjen kunde göra vad de ville. De hade också regler så klart [...] men de fick ha flickvän, spela fotboll, festa, gå ut när de ville, klä sig hur de ville... ja, allt det där. (Tjej)

De strikta reglerna gäller även sexuell läggning och könsidentitet. En kille berättar att han alltid har förstått att föräldrarna tycker att det är fel och skamfyllt med homosexualitet, och en annan att pappan har kallat homosexuella för smuts, djur och syndare. Ytterligare en kille beskriver att han aldrig har haft möjlighet att utforska sin egen sexualitet.

Friheten är något som typ inte har existerat för mig [...] Jag är tvingad till att vara en helt annan person när jag är runt dem. [...] Jag är osäker om min, du vet liksom sexuella identitet. Jag hade haft tankar om det men du vet, jag kunde inte ha de där tankarna. (Kille)

Oskuldsnormen för tjejer betyder i de flesta fall att det är otänkbart att ha en pojkvän (eller flickvän) och/eller att ha sex innan äktenskapet, i alla fall om familjen/släkten får reda på det. Barn och unga kan dock inte alltid själva överblicka vilka konsekvenser det kan få.

De hade dödat oss. (Tjej)

Han hade blivit galen. Men, asså de hade inte gift bort mig och så. (Tjej)

Barnets kropp, sexualitet, relationer och framtida val blir en form av kollektiv egendom som familjen anser sig ha rätt att styra och begränsa. Föreställningen att individens beteende påverkar familjens och släktens anseende leder till kontroll och repressalier. Den som avviker från normerna kan utsättas för allt ifrån skuld- och skambeläggande, tystnad, utfrysning och känslomässig manipulation till hot, fysiskt våld, isolering eller bortförande till annat land. I sin mest extrema form kan hedersnormerna resultera i dödligt våld.

Möjligheten att anförtro sig eller söka stöd inom familjen eller det närmaste sociala nätverket är mycket begränsad och för vissa barn helt obefintlig. Att försöka hitta allierade i ett system där såväl vuxna som barn är rädda för konsekvenserna är svårt eller till och med farligt. Det skapar en tystnadskultur som förstärker känslan av ensamhet och otrygghet. Kärlek, trygghet och bekräftelse framstår i dessa sammanhang ofta som något villkorat som behöver förtjänas genom lydnad och anpassning. En tjej berättar att hon aldrig har haft en trygg plats, ett hem, förrän nu:

Det är svårt att hitta sig själv efteråt. Det är svårt att veta vem man är. Vad vill man bli? Sen vem man ska lita på, vem ska man inte lita på? [...] Det är trauma som skapas och det är svårt att få bort den. Det bara byggs på. [...] Men samtidigt, nu uppskattar jag allt jag har. Jag är tacksam ändå när jag är här. Jag har aldrig varit så lycklig i hela mitt liv, som jag är nu. Jag kan bo resten av mitt liv på SiS. Det är här jag känner mig trygg. [...] Men samtidigt så vet man inte hur sitt hem egentligen ska se ut. Vart man ska egentligen

känna sig hemma? Typ här känner jag mig hemma, vilket jag vet att jag inte borde göra. Men jag kan inte bättre än så. (Tjej)

Oavsett kön befinner sig barnen i en struktur som gör dem till både bärare av och offer för hedersnormer, och som kränker deras rätt till trygghet och självbestämmande.

Förövare i en hederskontext

Barns och ungas erfarenheter visar att hedersrelaterat våld och förtryck inte utövas enbart av enstaka personer, utan möjliggörs av familj, släkt och ibland även en bredare grupp. Såväl män som kvinnor är delaktiga och kan vara förövare. De som har svarat på Barnombudsmannens enkät till barn och unga och som har blivit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck har framför allt utsatts av förälder/föräldrar, syskon eller någon annan i familjen/slakten.

Kvinnors medverkan i kontroll och bestraffningar kan förstås som ett uttryck för att patriarkala strukturer skapar villkorade handlingsutrymmen. Att utöva hedersrelaterat våld och förtryck kan vara ett sätt för kvinnor att säkra sin egen trygghet eller sociala status. Ofta anses barnets beteende spegla om mamman är en ärbar kvinna. Det ligger därför i hennes intresse att barnet uppför sig i enlighet med hedersnormerna och inte drar skam över familjen. Det finns också kvinnor som själva anser att hedersnormerna ska följas och att överträdelser ska bestraffas. I vissa fall kan de vara drivande i planeringen och genomförandet av bestraffningarna. I andra fall är det pappan eller andra män i slakten som styr medan mamman och andra kvinnliga släktingar låter det ske, ibland av rädsla.

Hon skrek rakt ut och spottade mig i ansiktet. Hon sa att jag aldrig fick ljuga så igen, och att det kunde sluta illa för mig.

"Jag hade en extra nära relation till en av mina systrar, hon som var äldre än mig. Hon var den snällaste människan, ställde alltid upp, jag kunde prata med henne om vad som helst och hon med mig. Jag var ansvarig för att ha koll på henne, typ hur hon klär sig, vilka hon pratar med, och sånt där, som har med heder att göra." (Kille)

"Hon skrek rakt ut och spottade mig i ansiktet. Hon sa att jag aldrig fick ljuga så igen, och att det kunde sluta illa för mig. Hon trodde inte på mig eller ville inte tro på mig." (Tjej)

Hon trodde inte på mig eller ville inte tro på mig. (Tjej)

Att man kanske också alltid kollar med mammor om de också behöver hjälp. För det är inte alltid de vågar heller. För det är farsorna som alltid styr och sådant. Ibland är de rädda också. För om man ser hur man gör med ett barn, så vad skulle man kunna göra med henne? (Tjej)

Mäns våldsutövande är ofta knutet till en förväntan på dem att försvara familjens heder och att upprätthålla kontrollen över tjejer och kvinnor i slakten. De killar som Barnombudsmannen har intervjuat som är uppvuxna i en hederskontext beskriver att de har utsatts på så sätt att de har bevittnat våld mot till exempel systrar och tvingats hålla familjens hemligheter utåt. En kille berättar om sin nära relation till en syster och hur han samtidigt har levt med krav på att kontrollera och bestraffa henne:

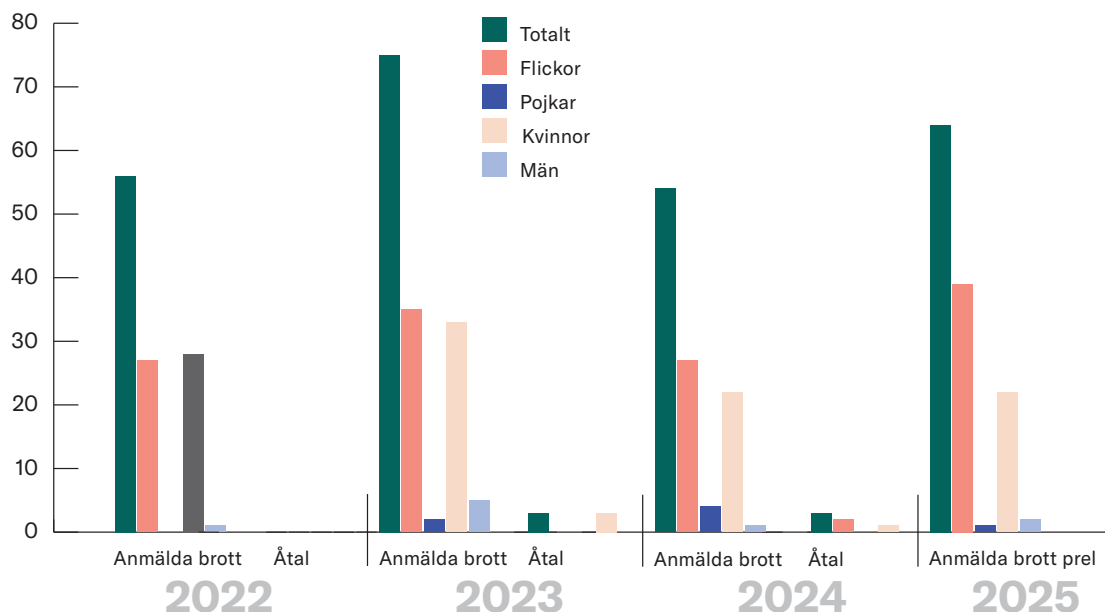
Jag hade en extra nära relation till en av mina systrar, hon som var äldre än mig. Hon var den snällaste människan, ställde

alltid upp, jag kunde prata med henne om vad som helst och hon med mig. Jag var ansvarig för att ha koll på henne, typ hur hon klär sig, vilka hon pratar med, och sånt där, som har med heder att göra. Men jag sket i, min syster var allt för mig och vi hjälpte varandra. Hennes dröm var att bli barnläkare, hon älskade barn. Hon var glad, positiv och skrattade mycket och jag älskade henne för det. [...] En dag var hon bara borta. [...] Några månader senare ropade pappa in mig till vardagsrummet, mina farbröder och några kusiner var där. Han sa, du vet vad du måste göra, det log en pistol på vardagsrumsbordet. Du är man nu sa min pappa. Jag förstod direkt. (Kille)

Barns och ungas utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck: "Jag var alltid rädd för att göra fel"

Sedan juni 2022 finns svensk lagstiftning mot brottet hedersförtryck. Detta för att synliggöra och kriminalisera den upprepade kränkning av personens integritet som hedersrelaterat våld och förtryck ofta innebär,

Hedersförtryck, antal anmälda brott samt åtal

Källa: Brottsförebyggande rådets statistik över anmälda och handlagda brott.³⁷

och den skada det kan få på självkänslan. Det totala antalet anmälda brott och åtal är dock lågt, och utgör enbart en bråkdel av den totala utsattheten för hedersrelaterat våld och förtryck. En stor majoritet av de anmälda brotten och åtalen rör utsatta flickor och kvinnor.

I Barnombudsmannens enkätundersökning till barn och unga svarar tolv procent (nio av 77) av de våldsutsatta att de har blivit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Andelen är högre bland våldsutsatta tjejer (67 procent) än bland våldsutsatta killar (22 procent). De som har varit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck har i samtliga fall uppgett att de har blivit utsatta för fysiskt, psykiskt och latent våld. Vanligt förekommande är också digitalt våld (78 procent), sexuellt våld (67 procent) samt försummelse och vanvård (67 procent).

Systematisk kontroll, begränsningar och våld

Barns och ungas vardag i en hederskontext präglas av regler kring klädsel, socialt umgänge, fritidsaktiviteter och mycket mer. De tjejer som Barnombudsmannen har samtalat med beskriver genomgående stark kontroll från föräldrar, bröder, kusiner och andra släktingar. Kontrollen har bestått bland annat av att

- > inte få vara nära eller prata med killar
- > inte ha killkompisar
- > gå direkt hem från skolan
- > inte gå ut
- > inte umgås med kompisar
- > inte gå på stan
- > inte välja vilken bok man ska läsa
- > inte ha fritidsaktiviteter
- > inte träna
- > få mobilen kontrollerad

37. Brottsförebyggande rådet, Databas över anmälda brott, <https://statistik.bra.se/solwebb/action/index> (hämtad 2026-02-09) samt Brottsförebyggande rådet, Handlagda brott efter om utredning har bedrivits eller ej och typ av beslut, <https://bra.se/statistik/statistik-om-rattsvasendet/handlagda-brott> (hämtad 2025-12-17)

- > inte ha telefon alls
- > inte sminka sig eller fixa håret
- > inte ha tajta kläder eller byxor
- > ha heltäckande kläder
- > tvingas/förväntas bära slöja
- > bli tvingad att be.

Allt jag gjorde kunde vara fel. Ett ord, en blick, ett skratt på fel plats. Jag lärde mig att ljuga för att överleva. Jag levde med en ständig oro. Hjärtat slog snabbt, magen knöt sig. Jag var alltid rädd för att göra fel, för att bli upptäckt, för vad som skulle hända om sanningen kom fram. (Tjej)

De berättar också om ryktesspridning om tjejerna i släkten, släktingar som rapporterar till föräldrarna eller släktingar som har synpunkter på tjejernas klädsel och agerande.

Jag växte upp i en stor familj där nästan allt handlade om vad alla andra skulle säga och tycka. Från det att jag var liten fick jag höra att tjejer måste vara försiktiga, att inte prata med killar, inte gå ut, inte klä sig som man vill och inte dra till sig uppmärksamhet. Familjens rykte och heder var det absolut viktigaste, efter Gud. (Tjej)

En tjej beskriver att föräldrarna sällan har behövt använda tvång för att upprätthålla kontrollen, eftersom hon knappt har utmanat normerna:

Så jag går liksom inte utanför det förbjudna ändå. (Tjej)

Ett annat sätt att se till att barn och unga, inte minst tjejer, håller sig inom ramarna är att hota och skrämma med exempel på vad som har hänt tidigare med de som har brutit mot släktens regler.

I min familj finns det så många regler att det är omöjligt att kunna alla. Man ska till exempel gifta sig med en kusin, att man inte får gå emot det som bestämts, och att minsta fel straffas hårt. Jag växte upp med berättelser om en faster som hade blivit kär i en man i hemlandet. Hon ville inte gifta sig med sin kusin, och det var något jätteskamtigt, man får aldrig göra så. Det jag hört är att de dödade henne och den där mannen. Varje gång någon gör något fel säger de, du vet vad som hände med din faster. Jag hatar dem för det. (Tjej)

Barn och unga beskriver även andra former av psykiskt våld. Återkommande i berättelserna från tjejer i hederskontext är att kallas hora, värdelös och skam. Några tjejer och killar berättar om att de har blivit inlåsta i eller utkastade ur hemmet. Flera har blivit utsatta för dödshot och till exempel hotade med kniv.

Många barn och unga har varit utsatta för omfattande och återkommande fysiskt våld. De berättar om våld från pappa, mamma, farbröder, morbröder och bröder. Det har handlat om att bli slagen med till exempel sladdar och andra tillhyggen eller att bli strypt.

Han [pappan] använde våld alltid. Det kunde vara vad som helst. Ibland utan någon anledning. (Tjej)

Sen så fick min farbror och min farsa tag på mig på något sätt. Jag hade inga sociala medier, inget, men de fick tag på mig på något sätt. Sen hade de gått och hämtat mig. De drog mig hela vägen, alltså mitt i stan. Drog mig från håret framför människor. Och jag skrek efter hjälp, försökte göra motstånd. Det var ingen som hjälpte eller något. (Tjej)

Våld i olika former betraktas i detta sammanhang som legitima metoder för att upprätthålla disciplin och familjens anseende. Ett rykte kan räcka för att utlösa repressalier. En tjej berättar att hon blev slagen när hon inte lyssnade eller följde reglerna, och en kille att han utsattes för att han ansågs vara för feminin av männen i släkten.

Man får inte gå emot det som bestämts, och minsta fel straffas hårt. (Tjej)

En tjej beskriver att pappan vände syskonen mot varandra. Han kunde be ett av barnen slå ett annat eller hämta något att slå med, och den som inte lydde blev själv utsatt:

Jag var alltid den uppkäftiga. Jag bara stod upp för mig själv. [...] De andra var rädda för honom. Så han brukade typ såhär säga, han brukade slå sönder mig. Sen säger till de andra att slå mig, mina syskon då. Så var vi tvungna att göra det. Så han vände oss alla emot varandra. [...] Då slår han dig typ med en pinne eller en sladd i typ 30 minuter. Oftast var det en sladd för den går inte sönder på ett tag. Och sen så får du gå och sätta dig. Så kommer nästa och nästa. Det kunde pågå i flera timmar. (Tjej)

Barnäktenskap och tvångsäktenskap

Flera undersökningar visar att åtskilliga barn och unga inte fritt får välja om de vill gifta sig och i så fall med vem, och lever med en oro för att utsättas för barn- eller tvångsäktenskap (se Omfattning och förekomst ovan). Sedan lagstiftningen om äktenskapstvång och vilseledande till (tvångs)äktenskapsresa infördes har antalet polisanmälningar varierat mellan 33 och 131 anmälningar per år och antalet åtal per år har varit maximalt fyra.

Även när det gäller barnäktenskapsbrott har antalet åtal varit mycket få: mellan ett och tre per år. Antalet anmälningar har

Brottsbalken, 4 kap.

4 c § Den som, i annat fall än som avses i 1 a §, genom olaga tvång eller utnyttjande av utsatt belägenhet förmår en person att ingå ett äktenskap som är giltigt i den stat där det ingås, i den stat enligt vars lag det ingås eller i en stat i vilken minst en av makarna är medborgare eller har hemvist döms för äktenskapstvång till fängelse i högst fyra år.

Detsamma gäller den som på sätt som anges i första stycket förmår någon att ingå en äktenskapsliknande förbindelse, om den ingås enligt regler som gäller inom en grupp och som

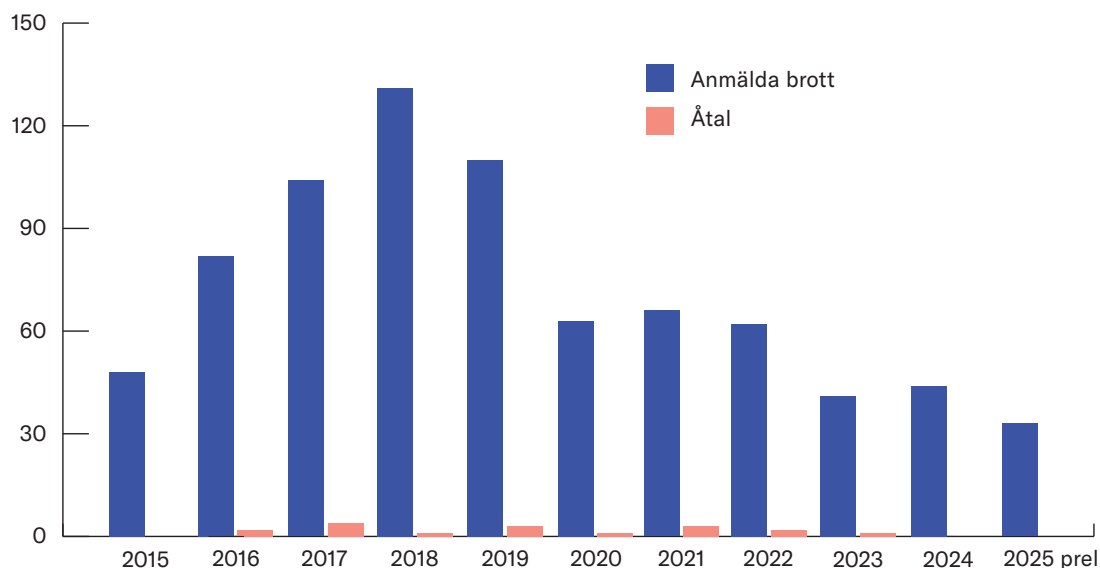
1. innebär att parterna betraktas som makar och anses ha rättigheter eller skyldigheter i förhållande till varandra, och
2. innefattar frågan om upplösning av förbindelsen.

Den som begår en gärning som avses i första eller andra stycket mot en person som inte har fyllt arton år, döms för barnäktenskapsbrott till fängelse i högst fyra år. För barnäktenskapsbrott döms också den som i annat fall förmår eller tillåter en person som inte har fyllt arton år att ingå ett äktenskap som är giltigt på sätt som anges i första stycket eller en äktenskapsliknande förbindelse enligt vad som anges i andra stycket. Detta gäller även om den som begår en sådan gärning inte haft uppsåt till men varit oaktsam beträffande omständigheten att den andra personen inte fyllt arton år.

uppgått till 19–87 per år under perioden 2020–2024.

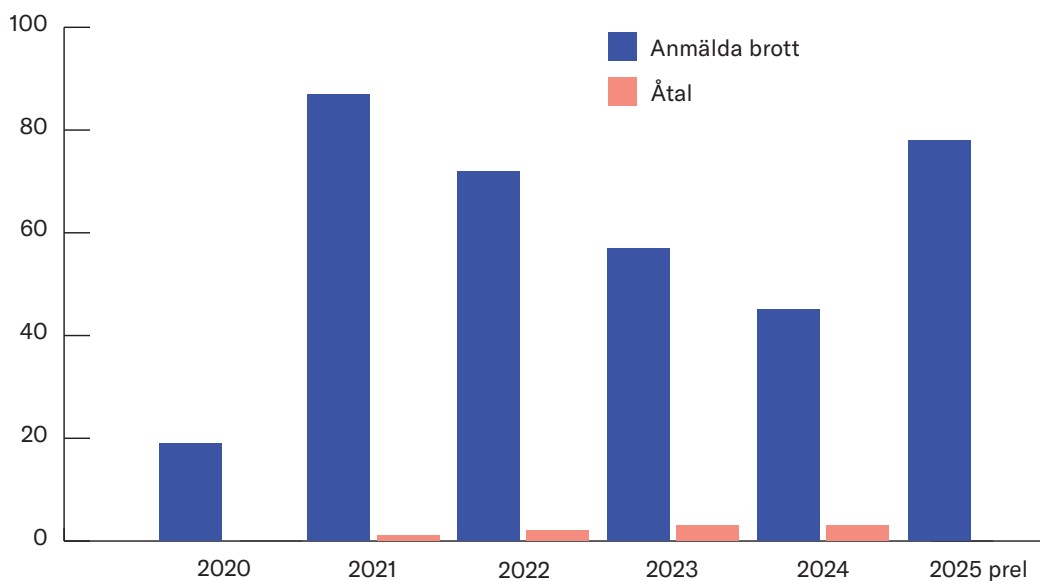
Barn och unga vars uppväxt genomsyras av hedersnormer löper stor risk att pressas, övertalas, luras eller hotas in i barn- och tvångsäktenskap eller äktenskapsliknande förbindelser. Eftersom de från ung ålder uppfostras till att uppfylla familjens och släktens förväntningar när det gäller äktenskap och äktenskapspartner, krävs många

Äktenskapstvång och vilseledande till äktenskapsresa, antal anmälda brott samt åtal

Källa: Brottsförebyggande rådets statistik över anmälda och handlagda brott.³⁸

Barnäktenskapsbrott, antal anmälda brott samt åtal

Källa: Brottsförebyggande rådets statistik över anmälda och handlagda brott.³⁹

38. Brottsförebyggande rådet, Databas över anmälda brott, <https://statistik.bra.se/solwebb/action/index> (hämtad 2026-02-09) samt Brottsförebyggande rådet, Handlagda brott efter om utredning har bedrivits eller ej och typ av beslut, <https://bra.se/statistik/statistik-om-rattsvasendet/handlagda-brott> (hämtad 2025-12-17)

39. Brottsförebyggande rådet, Databas över anmälda brott, <https://statistik.bra.se/solwebb/action/index> (hämtad 2026-02-09) samt Brottsförebyggande rådet, Handlagda brott efter om utredning har bedrivits eller ej och typ av beslut, <https://bra.se/statistik/statistik-om-rattsvasendet/handlagda-brott> (hämtad 2025-12-17)

gångar inget uttryckligt tvång.⁴⁰ Tjejer har kraftigare begränsningar när det gäller möjliga livsval, än killar, och är i större utsträckning utsatta för barn- och tvångsäktenskap.

Mina bröder, killkusiner och alla andra killar i familjen kunde göra vad de ville. De hade också regler så klart, de fick t.ex. inte gifta sig med svenska tjejer, men de fick ha flickvänner, spela fotboll, festa, gå ut när de ville, klä sig hur de ville... ja, allt det där. (Tjej)

Skilnaderna är dock mindre när det tillkommer andra sårbarhetsfaktorer. Exempelvis finns forskning som visar att personer med funktionsnedsättning löper lika stor risk oavsett kön att utsättas för barn- eller tvångsäktenskap.⁴¹

Flera av tjejerna berättar att de själva och/eller systrar och kvinnliga kusiner har blivit introducerade till en ”passande” äktenskapspartner, tvingade att gifta sig eller utsatta för fysiskt våld när de gått emot föräldrarnas vilja. De beskriver att det finns regler i släkten om att föräldrarna bestämmer att och med vem en dotter ska gifta sig, eller att maken till exempel måste tillhöra samma etniska eller religiösa grupp.

När jag var 16 berättade de att jag skulle gifta mig med en man i hemlandet. Han var min pappas kusin. Jag hade aldrig träffat honom, aldrig ens pratat med honom. De sa bara, han är snäll, han kommer från en bra familj och det här är bra för oss. Jag försökte protestera. Jag sa att jag bara var bara 16 år, att jag gick i skolan och att det var förbjudet att gifta sig när man är under 18 år. Pappa sa att det inte var något problem, att vi skulle

gifta oss i hemlandet och att han kunde börja ordna pappren för att ta hit honom när jag fyllde arton. (Tjej)

Vissa menar att det går att säga nej till någon som föräldrarna har valt, men att de då utser någon annan. Andra tror inte att de skulle kunna säga nej, utan att föräldrarna då ändå hade tvingat fram ett giftermål.

Om man sa emot kunde de skicka en till hemlandet, ta ens pass, gifta bort en ändå. Och vägrade man, då kunde de döda en. Det var så enkelt. Pappas och släktens heder var viktigare än allt annat, och absolut viktigare än mig och vad jag ville. (Tjej)

En tjej säger att pappan var den som höll i själva planeringen kring giftermålet, men att mamman lät det ske.

Jag kunde inte sova. Jag mådde fruktansvärt dåligt. Jag försökte prata med mamma flera gånger, berätta hur jag mådde, säga att jag inte ville gifta mig, att jag bara ville gå klart gymnasiet. Men det var som att prata med en vägg. Hon tittade bort, som om hon inte hörde. (Tjej)

En kille som blev bortförd och utsatt för omvändelseförsök under flera månader, gick med på att förlova sig med en tjej för att få komma tillbaka till Sverige. I tidigare studier har hbtqi-personer som vuxit upp i en hederskontext berättat att pressen att ingå ett heterosexuellt äktenskap med en lämplig make eller maka ökar med åldern, och att det då blir svårare att dölja sin sexuella läggning för familj och släkt.⁴²

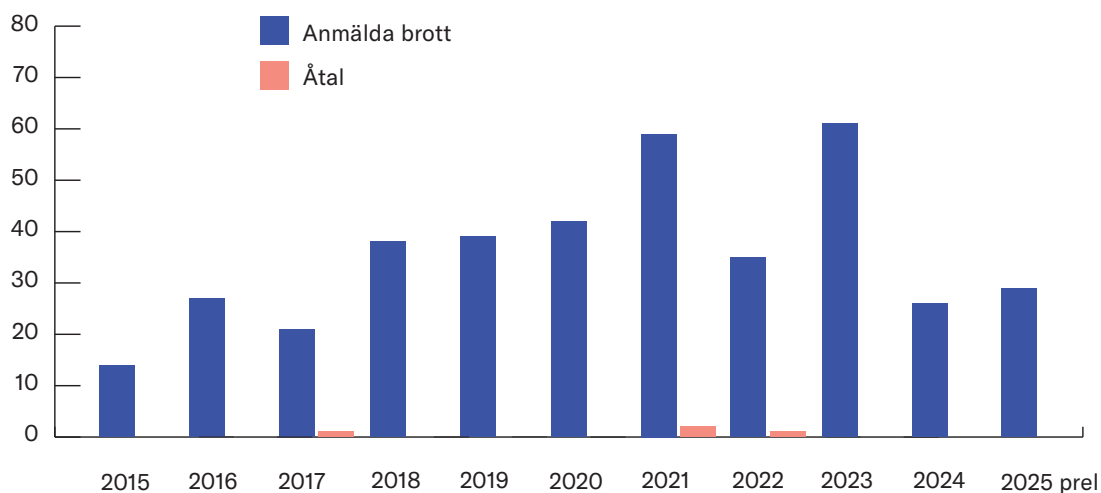
Att tvingas in i, eller inte ha möjlighet att

40. Jämställdhetsmyndigheten, *Ett liv präglad av våld*, Rapport 2025:2, sid. 58–59

41. M. M. Idriss, "Abused by the Patriarchy: Male Victims, Masculinity, "Honor"-Based Abuse and Forced Marriages", *Journal of Interpersonal Violence*, Vol 37 Issue 13-14, 2022, sid. NPI 1914

42. MUCF (2024), sid. 53

Könsstypning mot flickor och kvinnor, antal anmälda brott samt åtal

Källa: Brottsförebyggande rådets statistik över anmälda och handlagda brott.⁴⁴

undkomma, äktenskap eller äktenskapsliknande förbindelser får allvarliga konsekvenser för barn och unga. För tjejer innebär det inte sällan en fortsatt utsatthet för systematiskt och grovt våld, nu även från maken och hans familj. Våldtäkter och annat sexuellt våld följer av att vara i ett äktenskap som man inte själv har valt och där man förväntas lyda sin man. Det är ofta mycket svårt att lämna äktenskapet, framför allt om det har ingåtts inom släkten.⁴³

Könsstypning av flickor

Trots att Sverige sedan 1982 har haft en lagstiftning mot könsstypning av flickor och kvinnor, är antalet åtal och fällande domar mycket få.

Det är liksom en skam att berätta att någon liksom har skurit i mitt underliv. Det

Lag (1982:316) om förbud mot könsstypning av kvinnor och oskuldsgrepp av kvinnor

1 § Ingrepp i de kvinnliga yttre könsorganen i syfte att stympa dem eller åstadkomma andra bestående förändringar av dem (könsstypning) får inte utföras, oavsett om samtycke till ingreppet har lämnats eller inte.

är jättejobbigt och jag liksom, jag vet att jag inte borde, men jag skäms. (Tjej)

Lagstiftningen tydliggör att könsstypning inte är tillåtet, oavsett om det sker med tvång eller inte. Socialstyrelsen uppskattar att cirka 68 000 flickor och kvinnor i Sverige kan ha utsatts för könsstypning, och att

43. Jämställdhetsmyndigheten (2025:2), sid. 32–33 och 47–48

44. Brottsförebyggande rådet, Databas över anmälda brott, <https://statistik.bra.se/solwebb/action/index> (hämtad 2026-02-09) samt Brottsförebyggande rådet, Handlagda brott efter om utredning har bedrivits eller ej och typ av beslut, <https://bra.se/statistik/statistik-om-rattsvasendet/handlagda-brott> (hämtad 2025-12-17)

cirka 13 000–23 000 riskerar att utsättas.⁴⁵

Könsstympling av flickor förekommer som en del av hederskontexten och motiveras av normer om oskuld, kyskhets och kontroll över tjejens kropp och sexualitet. En tjej beskriver en mycket traumatisk upplevelse av själva övergreppet:

Jag förstod inte, jag var ju liksom bara sex år gammal. Ja, jag visste inte heller vad en kvinna var. Jag var liksom bara ett barn. Men sen fick jag någonting och jag antar att de trodde att jag var sövd. De hade gett mig någonting, men jag var vaken och jag minns varje sekund. Smärtan. Det var som eld. Ville skrika, men det gick liksom inte. Min röst bar inte mig. Det var som att jag försvann. Men ändå så liksom kände jag alltihopa. Och när de märkte att jag kände så höll kvinnorna fast mig, en på ena sidan och en annan på andra och, ja. De höll väldigt, väldigt hårt. (Tjej)

Könsstympling leder många gånger till allvarliga och livslånga fysiska och psykiska konsekvenser. Det kan röra sig om allt ifrån akuta komplikationer som chock, smärta, blodförlust, infektioner och psykiskt trauma, till långsiktiga sexuella, psykiska och sociala besvär. Även fysiska konsekvenser som urinvägsinfektioner, smärtsamma menstruationer och komplikationer i samband med förlossning är vanligt förekommande, i viss mån beroende på typ av könsstympling.⁴⁶

I en tidigare studie berättar kvinnor som har blivit utsatta för könsstympling som barn om sina erfarenheter. De beskriver bland annat fysiska besvär, ilska mot föräldrar som har medverkat till att de har blivit utsatta och tystnaden i familjen kring det

som har hänt.⁴⁷ En tjej som Barnombudsmannen har intervjuat delar erfarenheten av svek från föräldrar som ska vara de som skyddar och är barnets största trygghet.

Det är någonting som de verkligen liksom har tagit ifrån mig, som jag aldrig kommer få tillbaks. Ja, men de försökte väl lugna ner mig och säga att jag skulle vara stolt och att jag var stark. [...] Men jag kände mig inte stark. Jag kände mig liksom bara trasig och tom. (Tjej)

Hon beskriver också hur hon har brottats med sin egen önskan att få svar på varför det skedde:

Och jag vet verkligen att, asså min största trygghet, min mamma, att jag måste berättat. Och det gör ont att liksom säga att hon har gjort illa mig. (Tjej)

Sexuellt våld

I Barnombudsmannens enkätundersökning bland barn och unga svarar 67 procent av de som har blivit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, att de varit utsatta för sexuellt våld (och 44 procent för sexuell exploatering⁴⁸). Även flera av de barn och unga som Barnombudsmannen har intervjuat har varit utsatta för sexuellt våld under uppväxten. Som nämnts ovan blir tjejer som utsätts för barn- eller tvångsäktenskap även utsatta för sexuellt våld inom äktenskapet. Flera tjejer berättar dock också om sexuella övergrepp och incest under barndomen.

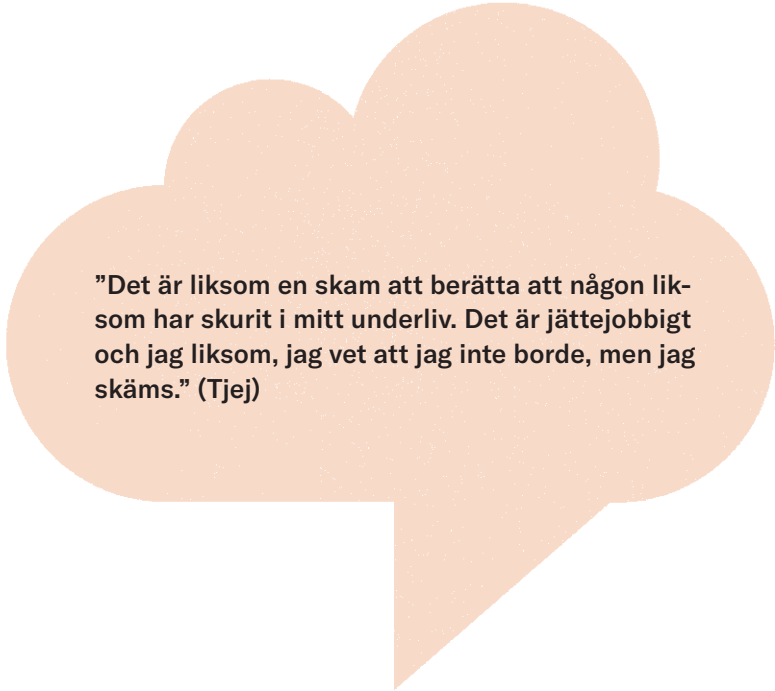
Men det absolut värsta är inte att jag inte fick göra som jag ville eller att jag inte var fri. Det värsta är den hemlighet jag burit på i så många år. Jag blev våldtagen

45. Socialstyrelsen (2023), sid. 1

46. Socialstyrelsen, Kvinnlig könsstympling. Ett stöd för hälso- och sjukvårdens arbete, 2024, sid. 24–2847.

47. C. Kjellgren, Erfarenheter av deltagande i organisationen Existeras samtalsgrupp – en intervjustuide, Jämställdhetsmyndigheten, Underlagsrapport 2023:8, sid. 14–15

48. Att utnyttjas sexuellt mot någon form av ersättning.

"Det är liksom en skam att berätta att någon liksom har skurit i mitt underliv. Det är jättejobbigt och jag liksom, jag vet att jag inte borde, men jag skäms." (Tjej)

av min bror, från det att jag var sex år tills jag var ungefär elva. Jag tror att han slutade när jag fick mens. Jag minns att jag som liten ofta hade urinvägsinfektion. Min mamma sökte hjälp flera gånger på vårdcentralen så att jag skulle få penicillin. En gång när vi kom hem från vårdcentralen, samlade jag mod och berättade för henne. Hon skrek rakt ut och spottade mig i ansiktet. Hon sa att jag aldrig fick ljuga så igen, och att det kunde sluta illa för mig. Hon trodde inte på mig eller ville inte tro på mig. Efter det vågade jag aldrig prata med någon om det. Jag stängde bara av. (Tjej)

Sexuellt våld kan i dessa sammanhang vara ett uttryck för den maktstruktur som råder inom kollektivet och att barnets kropp inte betraktas som barnets egen utan som något som ska kontrolleras. Sexuellt våld förekommer ofta parallellt med eller som en upptrappning av fysiskt, psykiskt och socialt våld. En tjej berättar att hon rymde från utsattheten hemma och när familjen hittade henne bestraffades hon med sexuellt våld.

Men jag tror också att de försöker göra dig illa. Om de ser att de inte lyckas med

att slå eller sådant, så börjar föräldrarna använda sexuellt istället. (Tjej)

Barn och unga som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck får tidigt lära sig att sexualitet är strikt förbjudet att prata om. "Oskulden" ska till varje pris bevaras till äktenskapet och nyfikenhet på och frågor om sin egen kropp, känslor och relationer är något skambelagt. En av tjejerna berättar att hon kunde delta i skolans sexualundervisning enbart för att hon dolde det för föräldrarna. När hon en gång ställde en enkel fråga till sin mamma, blev konsekvensen att mamman kränkte och förnedrade henne:

Man vet aldrig om man gör någonting fel. När jag frågade min mamma, typ såhär jag var fett ung, jag frågade vad sex var. För några av mina vänner i skolan prata om det. Och jag störde henne när hon typ höll på med något i sitt rum. Sen. Hon typ låste in mig i garderoben och satte på porr till mig. (Tjej)

Att sexualitet är något tabubelagt leder också till att tjejer tvingas dölja sexuella övergrepp som de har blivit utsatta för av till exempel en hemlig pojkvän, bekanta

eller okända killar och män. De kan också pressas till sexuella handlingar under hot om att annars bli avslöjade inför familjen. En tjej berättar att familjen bodde i föräldrarnas ursprungsland under hennes tonår, för att hon skulle lära sig hur tjejer ska bete sig. Under tiden där blev hon våldtagen av en kille, för att hon pratade med en annan. Förövaren filmade övergreppet och lade upp det på Internet och hennes stora rädsla är att föräldrarna ska se filmen och få reda på vad som hände.

En annan berättar att hon har flytt hemifrån för att undkomma hedersrelaterat våld och förtryck och hamnat i andra otrygga miljöer där hon har blivit utnyttjad, våldtagen, drogad och misshandlad. (Läs mer om detta i rapporten *"I alla fall, det var normalt i min värld"*.)

Bortföranden och kvarhållanden utomlands

Hedersrelaterat våld och förtryck har ofta en transnationell karaktär, med släkt- och nätverksstrukturer som många gånger sträcker sig över flera länder. Kontroll och bestraffningar utövas både i Sverige och utomlands. Tidigare uppskattningar tyder på hundratal barn och unga förs bort och kvarhålls utomlands varje år⁴⁹, och på så sätt förhindras att åtnjuta sina rättigheter. Antalet ansökningar om utreseförbud har ökat efter att lagstiftningen har ändrats till att omfatta fler typer av skadliga utlandsvistelser, men insatserna för att förebygga bortföranden är fortsatt bristfälliga.⁵⁰

Barnombudsmannens intervjuer visar att många barn och unga i hederskontext blir utsatta för hot om bortförande och blir bortförda till och/eller kvarhållna i utlandet. Det kan vara ett sätt att styra barnets be-

teende och tysta motstånd. Vissa förs bort som straff för att de anses ha brutit mot familjens normer. För andra används ofrivilliga utlandsvistelser som ett sätt att förhindra eller bryta sociala band, skolgång och frigörelse. Även syskon löper en stor risk att föras bort vid samma tidpunkt, eller när ett barn i familjen är under pågående utredning eller placering.⁵¹

Barn och unga förs ut ur landet mot sin vilja eller utan möjlighet att påverka beslutet, och kvarhålls i miljöer där de riskerar att utsättas för barn- och tvångsåktenskap, könsstympning, omvändelseförsök eller andra allvarliga former av hedersrelaterat våld och förtryck.

Pappa tog mig till hemlandet, till en släkting, en äldre man som skulle hjälpa mig att bli normal och ta bort förbannelsen. För det var så de såg på mig, som en förbannelse, ett straff från Gud. Jag stängdes in i huset i flera månader. De tvingade mig att be, upprepa religiösa texter och dricka konstiga saker de hade blandat ihop. En gång blandade de vatten, vitlök, någon blomma och lite av mitt hår. De läste något, brände upp det och la askan i blandningen och jag var tvungen att dricka det. Förstår du hur sjukt det är? De tror på sånt här skit. Jag trodde att jag skulle dö där. Men igen, jag spelade spelet. Jag låtsades att jag var botad. Jag gick med på att förlova mig med en tjej där, gjorde vad som helst bara för att få komma därifrån till Sverige. (Kille)

I utlandet utsätts de för fortsatt fysiskt och psykiskt våld, dödshot, oskuldskontroller och sexuella övergrepp, ibland syftande till sexuell omvändelse. En del barn och unga,

49. Socialdepartementet, Ds 2022:9 Ett utvidgat utreseförbud för barn, sid. 73–75

50. H. Linell, Hedersförtryck samt annat våld och förtryck under utlandsvistelse – slutredovisning av fortsättningsstudie, Jämställdhetsmyndigheten, Underlagsrapport 2025:3, sid. 33–36

51. Jämställdhetsmyndigheten, När barn tvingas ta ansvar för sitt eget skydd, Rapport 2023:15, sid. 21–22

"Pappa tog mig till hemlandet, till en släkting, en äldre man som skulle hjälpa mig att bli normal och ta bort förbannelsen. För det var så de såg på mig, som en förbannelse, ett straff från Gud." (Kille)

"Och jag vet verkligen att, asså min största trygghet, min mamma, att jag måste berätta. Och det gör ont att liksom säga att hon har gjort illa mig." (Tjej)

inte minst killar, placeras på uppfostringsanstalter där det förekommer fysiska och psykiska bestraffningar, tvångsmedicinering och matbrist. Isoleringen, kontrollen och övervakningen blir än starkare när insynen från utomstående försvåras eller helt uteblir.⁵²

Barn och unga berättar att de har förlorat kontakten med vänner, myndigheter och stödjande vuxna i Sverige under tiden de har varit bortförda. De har dessutom ofta blivit förda till länder där de helt saknar rättigheter och möjligheter till hjälp, stöd, skydd eller återvändande hem. Barnet eller den unga kan känna en stor maktlöshet över att inte veta om eller när hen kommer att kunna ta sig tillbaka till Sverige.

En kille berättar att han växte upp med föräldrar som pressade, bestraffade och behandlade honom mycket illa. Om han inte var bäst på ett prov pratade mamman inte med honom på flera dagar. Föräldrarna utsatte honom för fysiskt våld när han gjorde sådant som inte var tillåtet eller ifrågasatte deras beslut. När han hade varit ute med några tjejkompisar skrek mamman åt honom i flera timmar och tog ifrån honom

mobilen. Familjen reste till ursprungslandet varje sommar. När han gick ut högstadiet ville han inte följa med, utan i stället sommarjobba och umgås med kompisar. Föräldrarna lurade honom att resa och mitt under semestern ringde pappan och meddelade att killen skulle stanna kvar i det andra landet.

De säger att det här är mitt hemland. Jag tycker inte det. [...] Situationen i [ursprungslandet] är... jag har inte kunnat vara mig själv här. [...] En kultur där jag liksom inte kan visa vem jag är, annars skulle de helt enkelt utsatt mig för mycket mer värre våld. [...] Här kan jag inte vara mig själv eftersom kulturen inte skulle tillåta mig och lagarna skulle inte tillåta mig. (Kille)

Våld och utnyttjande i kriminella nätverk

Att som barn bli utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck av närstående och andra i omgivningen är, precis som när det gäller annat våld mot barn, en faktor som ökar risken för att hamna i kriminella miljöer.

52. Jämställdhetsmyndigheten (2023:15), sid. 35–36

Hederskontexten kan dock innebära en ännu större utsatthet, otrygghet och ofrihet, som gör att denna riskfaktor förstärks ytterligare. Särskilt om man inte får stöd och skydd från samhället.

Jag fick ingen hjälp av socialtjänsten när jag berättade hur jag har det hemma, jag fick inte göra någonting, inte gå ut, ha kompisar och bara våld våld våld, och jag kände mig tvungen att gå till kriminella för att få skydd. För skolan eller socialtjänsten hjälpte mig ingenting. Lever man med heder och inte får hjälp, då kommer man söka sig till kriminella som kan skydda en och då tvingas man själv att bli kriminell. (Tjej)⁵³

Några tjejer i hederskontext som Barnombudsmannen har intervjuat beskriver att de har sökt sig till kriminella sammanhang just som en överlevnadsstrategi, för att få skydd från familjen.

Så kan jag sitta inne istället för att vara hemma. (Tjej)

Även för killar i hederskontext kan ett kriminellt sammanhang uppfattas som ett sätt att frigöra sig från familjens krav och kontroll.⁵⁴ För både tjejer och killar leder det dock oftast till olika former av utnyttjande och fortsatt utsatthet för våld.

Barn och unga kan även tillhöra en släkt som livnär sig på kriminalitet. Överlappningar mellan hedersrelaterat våld och förtryck, organiserad brottslighet och våldsbejakan-

de extremism innebär att barn och unga som lever i dessa miljöer är särskilt utsatta och att det är betydligt farligare för dem att försöka bryta sig loss.

Läs mer om detta i Barnombudsmannens rapport *"I alla fall, det var normalt i min värld"*.

Våldets konsekvenser: "Nu har jag lärt mig att liksom, ta bort mina känslor"

Som framkommer ovan utsätts barn som växer upp i en hederskontext ofta för ett systematiskt och upprepat våld under hela uppväxten. Konsekvenserna för den fysiska och inte minst den psykiska hälsan kan bli omfattande och skada barnet allvarligt på både kort och lång sikt. Unga som inte själv får välja sin framtida partner⁵⁵ är i betydligt större utsträckning utsatta för våld av vuxna (82 procent, jämfört med 39 procent).⁵⁶ De är också i mycket högre grad multiutsatta (utsatta för tre eller fler former av våld),⁵⁷ vilket i sin tur har ett starkt samband med psykosomatiska besvär.⁵⁸ Stiftelsen Allmänna Barnhusets kartläggning av våld mot barn visar att multiutsatta mår betydligt sämre än andra barn och unga och i betydligt större utsträckning har skadat sig själva (bland annat genom sex) vid upprepade tillfällen, allvarligt övervägt självmord eller försökt ta sitt liv.⁵⁹

Barn och unga beskriver för Barnombudsmannen hur hedersnormerna internaliseras från ung ålder och att de gradvis lär sig hur de ska tänka, känna och agera för att undvika bestraffningar. Även våldet normaliseras och blir en del av livet.

53. Citatet finns även i Barnombudsmannens årsrapport 2025 *"Ni måste hinna före"*, sid. 22.

54. Barnombudsmannen, *"Det har alltid funnits våld, alltså när det har funnits problem."*, 2025, sid. 52

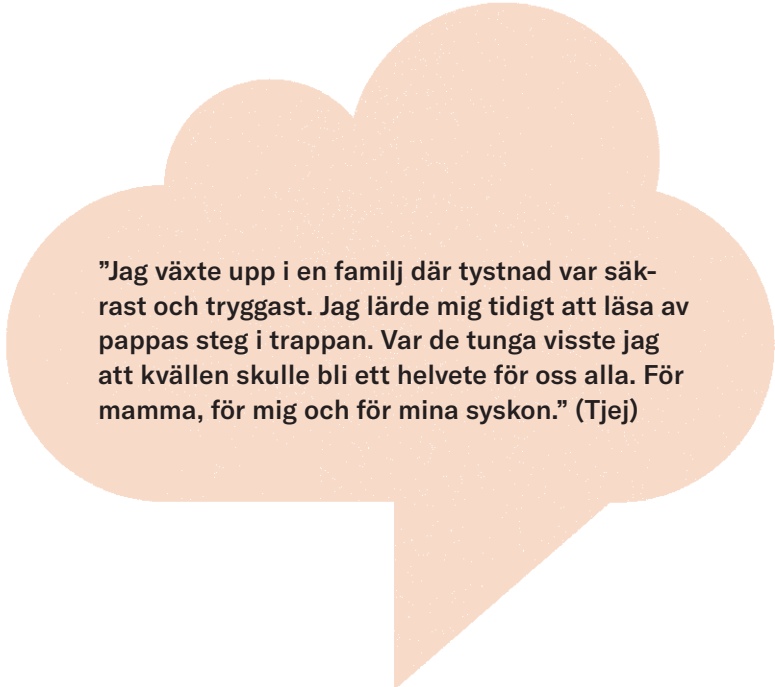
55. En av indikatorerna i Allmänna Barnhusets nationella kartläggningar av våld mot barn som påvisar att den unga lever i en hederskontext. Samma indikator har även använts i flera andra studier av barns och ungas utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck.

56. C. Jernbro, Å. Landberg, J. Thulin, Våld mot barn 2022. *En nationell kartläggning*, Stiftelsen Allmänna Barnhuset 2023, sid. 64

57. C. Jernbro, Å. Landberg, J. Thulin (2023), sid. 65

58. C. Jernbro, Å. Landberg, J. Thulin (2023), sid. 68

59. C. Jernbro, Å. Landberg, J. Thulin (2023), sid. 66

"Jag växte upp i en familj där tystnad var säkrast och tryggast. Jag lärde mig tidigt att läsa av pappas steg i trappan. Var de tunga visste jag att kvällen skulle bli ett helvete för oss alla. För mamma, för mig och för mina syskon." (Tjej)

Man blir van till slut. Det känns som en vardag. Ibland kunde jag vara helt redo för att min pappa skulle slå mig. Jag gick ibland själv och hämtade min telefon, för de kollade hela tiden. Ibland gick jag och bara gav telefonen, för jag vet det är den tiden de kollar telefonen. Det är den tiden jag måste fixa maten, annars kommer de slå mig. Det är den tiden. Man blir van. Då det blir som en rutin, som en vardag. Det är normalt, tänker man. Men på något sätt när man går typ till skolan eller hänger med vänner eller något och hör hur de har det, det är då man börjar tänka. För det är inte så jag har det. (Tjej)

De beskriver hur det är att leva i olika världar – hemma och i skolan – när det gäller barns rättigheter, jämställdhet och hbtqi-rättigheter. Flera tjejer berättar dock också att kontrollen från föräldrar och övrig familj kan följa med in i skolan och att de exempelvis inte har fått vara med på idrottslektioner eller simning i könsblandade grupper. De har inte heller alltid haft lärare som har stått upp för deras rättigheter. Vissa vittnar till och med om skolpersonal som

hjälp till att upprätthålla hedersnormerna.

Att röra sig mellan en hårt kontrollerad hemmiljö och en skolmiljö där de förväntas prestera och fungera på samma villkor som andra barn, kan leda till koncentrations-svårigheter och ett destruktivt, utåtagerande beteende. Svårigheter att klara skolan riskerar i sin tur att få konsekvenser för den ungas framtida möjligheter. I en rapport om unga utrikes födda kvinnors etablering i arbetslivet framkommer att hedersnormerna på olika sätt försvårar tjejers skolgång och möjlighet till högre utbildning. Dessutom kan det, och även fortsatt våld utsatthet, på längre sikt hindra deras etablering i arbetslivet.⁶⁰

Våld utsattheten kan orsaka en ständig oro och vaksamhet samt svårigheter att uttrycka, förstå och hantera sina egna känslor och behov.

Nu har jag lärt mig att liksom, ta bort mina känslor. Inte bry mig om det som har hänt. (Tjej)

Känslor av skuld och skam återkommer i många berättelser. Vissa barn och unga har

60. MUCF, *Unga utrikes födda kvinnors etablering i arbetslivet. En analys av hinder och möjligheter*, 2021, sid. 93–96

också ett komplicerat förhållande till den egna kroppen, som beror på att den under uppväxten har framställts som syndig eller skamlig och något som måste kontrolleras för att inte äventyra familjens rykte.

En särskilt allvarlig konsekvens av att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck är att det kan uppstå traumatiska bindningar till förövare, som ofta är barnets egna vårdnadshavare, syskon eller andra släktingar. Dessa bindningar gör det svårare att söka hjälp och att berätta vad man har varit utsatt för. Barn och unga kan även känna ett stort ansvar för att skydda syskon och vara rädda för vad som ska hända med dem. När yrkesverksamma inom ansvariga myndigheter inte förstår detta riskerar barnets reaktioner att misstolkas som att barnet är opålitligt och ovilligt att samarbeta. Det barnet behöver är vuxna som lyssnar, förstår och finns kvar. Mer om detta nedan.

Våldet förs vidare i generationer: "Familjen bestämde, punkt. Man hade inget att säga till om"

Barn och unga som växer upp i hederskontext bär ofta på trauman som inte enbart är deras egna. Föräldrar och släktingar kan själva ha varit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, eller andra traumatiska händelser. Dessa har en tendens att föras vidare över generationsgränser, utan att någon egentligen sätter ord på dem.

Så jag tror alltså att det är hans uppväxt som har gjort honom till så. Fast samtidigt så har han egna val. Men, jag har ingen aning. (Tjej)

Bland de barn och unga som Barnombudsmannen har intervjuat som har varit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck under uppväxten finns ett tydligt mönster av att även föräldrarna, inte minst mammorna, har

varit utsatta för barn- och tvångsäktenskap och i vissa fall könsstympning. De berättar i flera fall att det i deras släkt är föräldrarna som bestämmer vem man ska gifta sig med.

Jag kände hur hela kroppen stelnade. Jag kunde knappt andas. Paniken steg och jag visste inte vart jag skulle ta vägen. Jag förstod där och då att det verkligen skulle hända. Jag var dum och naiv som hoppades att om jag bara skötte skolan, fick bra betyg, då kanske de skulle låta mig vara ett tag. Men varför skulle jag tro att jag var speciell? Alla mina kusiner och mina två äldre systrar hade gift sig på samma sätt. Till och med mina föräldrar. Familjen bestämde, punkt. Man hade inget att säga till om. (Tjej)

Några barn och unga har mammor som har lyckats bryta sig loss från sina äktenskap och som har varit tydliga med att barnen själva ska få välja. Intervjuerna med barn och unga i hederskontext visar dock att myndigheter behöver bli betydligt bättre på att på olika sätt ge stöd och skydd till barn och föräldrar, för att förhindra att hedersnormer, våld och andra trauman förs vidare från generation till generation.

Barns överlevnadsstrategier och motståndskraft: "Jag såg och förstod mer än de trodde"

Berättelserna från barn och unga skildrar hur rädsla har utgjort en stor del av vardagen under deras uppväxt. Många beskriver att de tidigt har utvecklat en förmåga att tolka subtila signaler, såsom tonfall, blickar och steg, för att undvika våld. Det har varit en nödvändig överlevnadsstrategi i brist på trygghet och omsorg.

Jag växte upp i en familj där tystnad var säkrast och tryggast. Jag lärde mig tidigt

att läsa av pappas steg i trappan. Var de tunga visste jag att kvällen skulle bli ett helvete för oss alla. För mamma, för mig och för mina syskon. (Tjej)

Jag växte upp i en familj där männen och speciellt min pappa bestämde allt. Jag var yngst och försökte alltid göra rätt, hålla käften, inte ställa frågor, inte göra pappa arg. Men jag såg och förstod mer än de trodde. (Kille)

Barn och unga beskriver också att de har behövt dölja många saker i sitt liv från sina föräldrar och att de har känt sig svikna av föräldrarna och andra vuxna för att de inte har erbjudit dem trygghet och skydd.

Så liksom jag blev riktigt van vid att ljuga till mina föräldrar. (Kille)

Jag har gått igenom annat som också har fått mig att inte vilja berätta någonting till mina föräldrar, för jag vet inte hur de tar det liksom. (Tjej)

Flera barn har i stället hittat stöd, förståelse och tillhörighet hos jämnåriga, inte sällan de som har en liknande livssituation. När även kompisarna är utsatta kan dock gemenskapen medföra en risk att reproducera hedersnormer och destruktiva beteenden. Andra berättar att de har sökt andningshål och fristad på nätet eller i skolan.

Efter en period så fixade de fritids till mig. Jag tyckte det var jätteskönt, men jag tänkte också samtidigt på min lillasyster. (Tjej)

De barn och unga som Barnombudsmannen har samtalat med uppvisar en anmärkningsvärd motståndskraft och ett stort mod. Att berätta om sin situation, att söka hjälp eller

att lämna familjen är mycket riskfyllt. De beskriver vägen mot frihet som en komplex och utdragen process, som kännetecknas av återkommande ambivalens, skuld, skam och rädsla.

Ett stort ansvar läggs på barn och unga att själva driva på för att få stöd och skydd, och upprätthålla skyddet. De har dessutom mötts av bristande förståelse, riskbedömning och samordning från myndigheter, vilket har fått konsekvenser för deras säkerhet och tillit till samhället.

Men jag tycker att det är mer att man ska börja ta det mer seriöst. Och det spelar ingen roll om det är heder eller små grejer. Så fort det är våld så ska det inte vara tillåtet. För jag tycker det ... det växer med barn. (Tjej)

Samtidigt berättar flera barn och unga om den avgörande betydelsen av yrkesverksamma som förmår att se och förstå det enskilda barnet. När vuxna bemöter barn med empati och lyhördhet kan en process för återhämtning och egenmakt påbörjas (mer om detta i avsnittet När stöd och skydd fungerar – barns röster om vägar till frihet). Frihet uppstår inte enbart genom fysisk separation från familjens kontroll utan genom att barnet kan återta sin identitet, sin röst och rätten att forma sitt eget liv.

Friheten är ibland ensam, men den är min. (Tjej)

Allvarliga brister i samhällets insatser och ansvarstagande

Denna del belyser barns och ungas erfarenheter av uteblivet stöd och skydd från myndigheter och enskilda yrkesverksamma. Enstaka barn och unga har även berättat om stöd från civilsamhället, då i positiva ordalag:

De har verkligen hjälpt mig och fått mig att känna att jag vågar liksom tala om det här nu. Och att de finns här för mig och lyssnar. (Tjej)

I övrigt handlar barns och ungas berättelser framför allt om bristande bemötande, barnrättsperspektiv, upptäckt, riskbedömning samt långsiktigt stöd och skydd. Syftet med detta avsnitt är att identifiera strukturella problem och utvecklingsbehov när det gäller samhällets insatser till barn och unga utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. (För en mer detaljerad redogörelse avseende stöd och skydd till våldsutsatta barn och unga, se Barnombudsmannens rapport "Tro på oss när vi väl vågar berätta".)

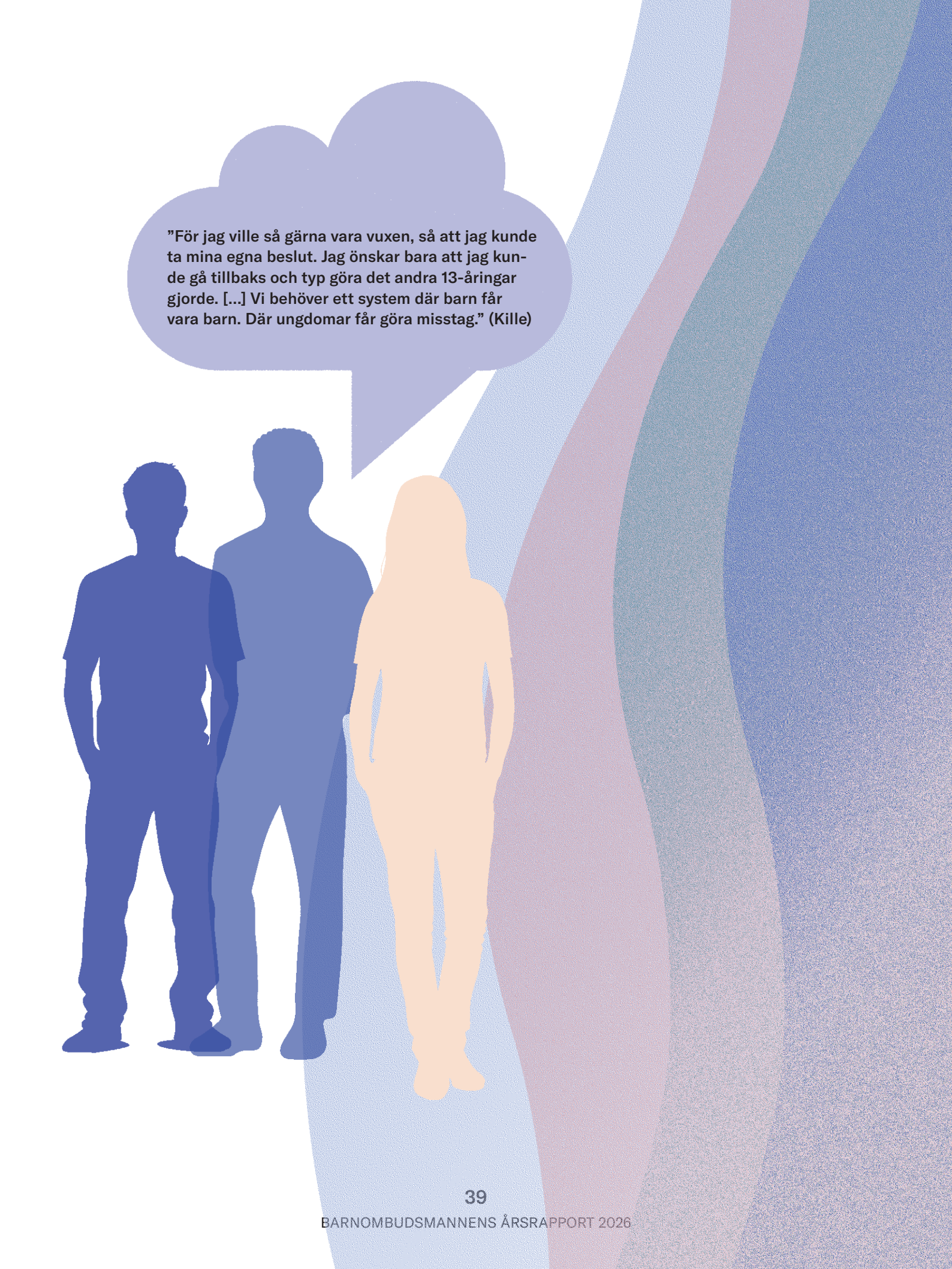
I enkätsvaren från barn och unga som har blivit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck framkommer att 44 procent inte visste vart de skulle vända sig för att få hjälp, stöd och skydd. Det vanligaste är att man har berättat om sin situation för en kompis (50 procent) eller polis (50 procent). Många tror att det skulle underlätta för barn att hitta rätt hjälp om de fick vara anonyma

och/eller om det fanns fler vuxna att vända sig till dygnet runt, till exempel via telefon eller chatt.

De barn och unga som har vänt sig till vuxna har ofta upplevt att de inte har blivit trodda (43 procent) och/eller att den vuxna inte verkat förstå (43 procent). En majoritet (56 procent) menar att anledningen till att vuxna ibland inte uppfyller sin skyldighet att skydda barn är att de inte tror på barnet, eller att de tänker att det inte är så allvarligt (56 procent).

Många barn och unga beskriver i intervjuer med Barnombudsmannen att de har mötts av misstro och att deras situation inte har tagits på allvar och har misstolkats eller felbedömts. Deras erfarenhet är att yrkesverksamma saknar kunskap om den särskilda utsatthet som barn i hederskontext befinner sig i och att arbetssätt och insatser inte är anpassade efter deras behov.

Jag tror inte socialtjänsten är vana vid att kunna hantera sådana typer av problematik. De problemen har ju alltid funnits på ett eller ett annat sätt, men de har varit i mindre statistik, om man säger så. Och då är det inte alla slags socialtjänsthandläggare som har fått vara del av det och kunnat hantera sådana typer av ärenden som till exempel hedersrelaterat. [...] Jag tror inte de är vana. De är mer vana vid missbruk. Till en slags nivå av misshandel i hemmet. Jag tror inte de är vana vid det

"För jag ville så gärna vara vuxen, så att jag kunde ta mina egna beslut. Jag önskar bara att jag kunde gå tillbaks och typ göra det andra 13-åringar gjorde. [...] Vi behöver ett system där barn får vara barn. Där ungdomar får göra misstag." (Kille)

mer, det mer grövre brotten. [...] De har verktyg för det mesta, men för det milda-re, fattar du vad jag menar? (Tjej)

Ett sådant bemötande riskerar att förstärka barnets utsatthet, medan yrkesverksamma som lyssnar, visar omtanke och agerar kan spela en avgörande roll för den som är utsatt. (Mer om detta längre fram i rapporten.)

Det barn och unga berättar för Barnombudsmannen tydliggör att behovet av stöd inte enbart handlar om formella insatser och utredningar. De efterfrågar vuxna som ser dem, bryr sig och vill förstå. Förmågan att stå kvar, även när processen är långvarig eller krävande, framstår som central. En kille framhåller att myndigheter lägger ett alltför stort ansvar på barn som söker skydd från hedersrelaterat våld och förtryck och har förväntningar på dem som de inte har på andra barn:

För jag ville så gärna vara vuxen, så att jag kunde ta mina egna beslut. Jag önskar bara att jag kunde gå tillbaks och typ göra det andra 13-åringar gjorde. [...] Vi behöver ett system där barn får vara barn. Där ungdomar får göra misstag. (Kille)

Upptäckt och tidiga insatser: ”Men de vågade inte fråga”

Barn och unga berättar om en utsatthet som ofta har börjat tidigt i livet och att det har funnits många vuxna inom till exempel förskola, skola, fritidsverksamhet och hälso- och sjukvård som borde ha förstått och agerat.

Bara att jag liksom kände att det var någon som brydde sig, att det var någon som frågade och såg liksom att jag var ledsen. Jag kände mig väldigt ensam under den tiden. Jag behövde liksom det lilla stödet jag kunde få. Så, bara liksom

en fråga. Hur mår du liksom, vi ser att du är nere. Det hade betytt jättemycket för mig. (Tjej)

Många av dessa barn och unga har tydligt visat att de inte mår bra, utan att någon lärare eller annan vuxen i skolan har uppmärksammat dem.

Jag kunde gråta framför läraren. Så tog hon, alltså, bara ut från klassrummet och slängde ut mig istället. Det var inte så att det var någon som fångade upp dig i skolan. (Tjej)

Vissa [tjejkompisar] hade släktingar som har gått igenom likadant. Vissa tog det, alltså fattade det mer. Men det var också ... hur de såg det på, alltså så fort jag fick samtal, jag började skaka. Sådana grejer de märkte direkt. För de är mer uppmärksamma på grejer än vad lärarna är. (Tjej)

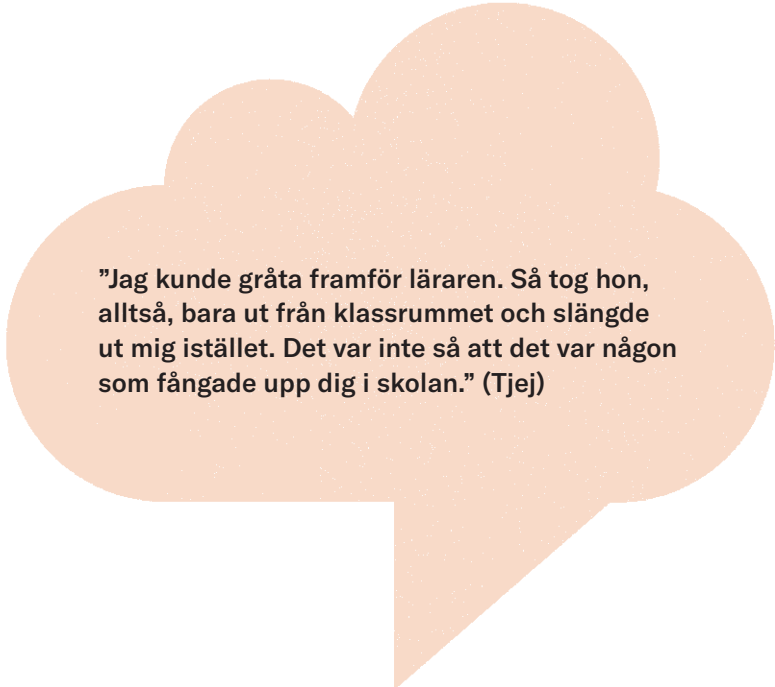
Flera barn och unga beskriver att det har funnits olika tecken på deras utsatthet, men att skolpersonal har förhållit sig passiv.

Min lärare märkte och såg att jag mådde dåligt och att jag var ledsen. Men de vågade inte fråga. (Tjej)

Men jag tycker man borde ha följt det mer, att man hade koll på mig mer. (Tjej)

De ville inte blanda in sig, kopplar du? Eller de vågar inte prata med ungdomarna så här. (Kille)

Enligt Barnombudsmannens enkätundersökning bland barn och unga leder uppgifter om hedersrelaterat våld och förtryck i en minoritet av fallen till anmälningar: Av de barn och unga som har berättat för en vuxen uppger 13 procent att det har anmälts till socialtjänsten och 13 procent att det

"Jag kunde gråta framför läraren. Så tog hon, alltså, bara ut från klassrummet och slängde ut mig istället. Det var inte så att det var någon som fångade upp dig i skolan." (Tjej)

har lett till både socialtjänst- och polisanmälningar. En utredning har visat att det oftast krävs fysiskt våld för att barn utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck ska omhändertas med stöd av 2 § LVU. Detta trots att de i många fall har varit utsatta för omfattande hot, kontroll och begränsningar under lång tid. De måste också i mycket stor utsträckning själva söka hjälp.⁶¹

Barn och unga har också erfarenheter av vuxna i skolan som har bagatelliserat deras berättelser och reaktioner eller bemött dem med misstänksamhet. Det har i flera fall inneburit att barnet har utsatts för än mer våld eller andra repressalier.

Jag bara får jag prata med dig efter skolan. Jag berätta till henne sen hennes ansikte gick från såhär helt leende till sådär typ. Så hon bara vänta här. Så jag trodde att hon skulle hämta polisen... men då kom hon in med styvfarsan och bara, här är hon. [...] Jag vet inte, jag vill bara att man ska lyssna på mig. (Tjej)

Några barn och unga berättar om kontakter med hälso- och sjukvård och att den enbart

har behandlat deras psykiska eller fysiska besvär, utan att uppmärksamma att besvären kan vara symptom på något annat.

Riskbedömning och skydd: "Det var ingen som förstod, ingen tog mina ord seriöst"

Barns och ungas erfarenheter visar att brister i riskbedömningar och skydd är ett av de mest avgörande problemen. Riskerna undervärderas, särskilt när våldet inte är fysiskt synligt eller när föräldrarna framstår som samarbetsvilliga. Det kan också bero på en oförståelse för det kollektiva tryck som familjen lever under, att upprätthålla hedersnormerna.

Asså mina föräldrar blev ju lite bättre så men det var ju inte så stor förändring på det sättet. [...] De försöker ju ändra sig själva men det är också svårt att man försöker ändra en människa som är 40 år gammal. Det går ju inte liksom. De har ju själva varit utsatta för sådana saker. [...] Man fattar ju att de är typ rädda för deras heder eller vad folk kommer säga om dem. (Tjej)

61. SOU 2025:38 Att omhänderta barn och unga, sid. 242–243.

En majoritet (57 procent) av de barn och unga i enkätundersökningen som har blivit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, uppger att vuxna inte förstod att barnet inte var tryggt hemma. Många svarar också att vuxna inte förstod hur rädda de var eller att de behövde hjälp och skydd snabbt (43 procent vardera). På en fråga om hur snabbt de fick hjälp, stöd och skydd, svarar en femtedel att de inte fick hjälp, och 38 procent att de fick hjälp samma dag.

Många barn och unga framhåller socialtjänsten som den myndighet som har störst ansvar för stöd och skydd, men också som en aktör som saknar likvärdighet i både bedömningar och insatser. De berättar bland annat om utsatthet som förbises eller förminskas och om skyddsåtgärder som uteblir, upphör för tidigt eller inte är tillräckligt heltäckande. Bland de som har placerats utanför det egna hemmet finns flera berättelser om att de har utsatts för hot och känslomässig utpressning från föräldrar och andra familjemedlemmar under tiden de har varit i samhällets skydd, vilket i en del fall har lett till att de återvänt hem. Dessa barn och unga vittnar om att återkomsten till hemmet, oavsett om det skett på eget initiativ eller för att skyddet uteblivit/upphört, har inneburit att de har utsatts för ökad isolering och eskalerat våld.

Något som barn och unga återkommande lyfter är att de behöver få förutsättningar att berätta, kunna tala fritt och stå fast vid det de har berättat. Hinder för detta är till exempel påtryckningar eller uppsikt från föräldrar inför, under och efter möten med socialtjänsten.

Så vi var alltid redo på de där mötena och vi visste vad vi ska säga, men vi trodde det var normalt. (Tjej)

Men jag vågade inte. Jag visste att hon ville bara hjälpa mig, men jag var för ska-

dad. Jag vågade inte riskera att berätta för fel person. (Kille)

Samtliga barn och unga i Barnombudsmannens enkätundersökning som har varit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck har någon gång tvekat kring att berätta om sin situation. Vanligtvis på grund av rädsla för hur vårdnadshavare ska agera (63 procent) och rädsla för att utsättas för mer hot eller våld (63 procent).

Det kan också handla om att barn och unga inte litar på att de kommer att få det skydd de behöver.

Men samtidigt så förväntar man sig att barn ska berätta allt utan att man får garanterat skydd på något sätt. [...] Men samtidigt vet jag när jag går ut för dörren så kommer jag bli skickad hem. Så varför skulle jag våga att berätta allt? (Tjej)

Det var ingen som förstod, ingen tog mina ord seriöst. När de såg verkligen hur blåmärken jag hade i min kropp. När jag berättade för dem att jag inte vill hem. Och att mina föräldrar satt och hotade mig, att de vill döda mig och sådant. [...] Men de tog inte det seriöst. [...] Egentligen så borde man skydda ungdomen, placera den på skydd och sen kan man börja göra alltså utredningar och sådant. (Tjej)

När barn och unga beskriver sina erfarenheter av bristfälliga och kortsiktiga insatser ser Barnombudsmannen att det många gånger även har funnits en avsaknad av samordning mellan olika aktörer. För att samhällets skyddsnät ska hålla krävs fungerande informationsvägar och informationsdelning, en tydlig roll- och ansvarsfördelning och att alla aktörer gör sin del.

Barn och unga upplever att ett stort ansvar i stället läggs på dem att själva agera för att få stöd och skydd. Att barn måste

"Se killarnas situation också. Många killar vill inte leva så, de vill också vara som alla andra. Se oss, prata med oss, vi behöver hjälp för att våga." (Kille)

"Men samtidigt så förväntar man sig att barn ska berätta allt utan att man får garanterat skydd på något sätt. [...] Men samtidigt vet jag när jag går ut för dörren så kommer jag bli skickad hem. Så varför skulle jag våga att berätta allt?" (Tjej)

vara pådrivande för att få samhällets stöd och ta ett stort ansvar för att skyddet upprätthålls och består har framkommit även i tidigare rapporter, till exempel kopplat till bortföranden av barn i hederskontext.⁶²

Snälla fråga barn hur de känner innan de reser eller innan de har ett stort val. Snälla fråga dem. För om någon hade frågat mig på flygplanen eller innan: Vill du verkligen resa? Är du glad med att resa? Jag skulle ha sagt nej. Jag skulle ha sagt: Det här är inte mitt val. (Kille)

Tvinga oss inte att växa upp snabbt. Sen är jag jättetacksam för att jag har förmågan att jag kan prata, jag kan argumentera. [...] Jag är jättetacksam för min förmåga, men jag önskar att jag aldrig lärde mig det. Jag önskar att jag aldrig behövde lära mig det. Man behöver låta barn vara barn. (Kille)

Barn och unga utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck önskar att samhällets stöd och skydd ska utgå från en större förståelse

för deras situation och behov, och vad som krävs för att möta dessa behov.

Eller att försöka jobba med sådana kvinnor, eller tjejer. Och då kommer man fatta mer hur det är. För jag känner, eller jag tycker att det är bara att de fattar inte hur det är. Eller kan inte känna på det sättet som andra känner. Och då är det att de inte vet vilka beslut man ska ta eller hur man ska hantera sådana situationer. (Tjej)

Se killarnas situation också. Många killar vill inte leva så, de vill också vara som alla andra. Se oss, prata med oss, vi behöver hjälp för att våga. (Kille)

Att man kanske ska förstå mer. Du kanske inte går igenom som jag har gått, men försök lägg dig i mina skor. Och att jag, ni, riskerade mitt liv på olika sätt. Och flera gånger för att ni inte väljer att tro på mig, ni väljer att tro på mina föräldrar. (Tjej)

62. Jämställdhetsmyndigheten (2023:15), sid. 24 ff.

Föräldrars ord och rättigheter väger tyngre än barns: "Om man lyssnade på mig hade jag aldrig varit här"

En återkommande del i det barn och unga berättar om bemötande från myndigheter och enskilda yrkesverksamma är upplevelsen att inte bli trodd och att föräldrars ord väger mycket tyngre än barns. En tidigare rapport om socialtjänstens stöd vid hedersrelaterat våld och förtryck framhåller obalansen mellan föräldra- och barnperspektivet: att "utsatta barn har en svag ställning i förhållande till vårdnadshavarna" och att "vårdnadshavare har långtgående möjligheter att hindra att ett barn får insatser som ligger i barnets intresse".⁶³ Barns och ungas berättelser visar att denna obalans kan få allvarliga konsekvenser i form av en skadad eller förlorad tilltro till samhällets institutioner och en fortsatt eller eskalerad våldsatthet. Exempelvis ökar risken för bortförande i samband med myndighetsbeslut, socialtjänstutredningar och vid avslutad insats, men möts sällan med adekvata eller tillräckligt snabba skyddsåtgärder.⁶⁴

De barn och unga i hederskontext som Barnombudsmannen har intervjuat beskriver hur ansvariga myndigheter ofta lyssnar på föräldrarna, medan barnets röst och erfarenheter ifrågasätts, bagatelliseras eller marginaliseras. Vuxna som de har mött i sådana situationer har haft en tendens att förklara bort eller omtolka barns uppgifter om våld och rädsla, och acceptera föräldrarnas beskrivningar och förklaringar.

När de pratade med min mentor, så stod hon på mina föräldrars sida, lade det på mig istället. Att det är jag som bråkade, det var inget hemma. Hur visste hon att

det var inget hemma? Det är då också något som påverkar, att de försvarar föräldrarna i sådana situationer också. (Tjej)

Även i enkätsvaren framkommer att en majoritet av de barn och unga som har blivit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck tycker att samhället och vuxna måste lyssna mer på vad barn själva säger och ta det på allvar. En majoritet vill också se hårdare straff för vuxna som utsätter barn för våld eller övergrepp.

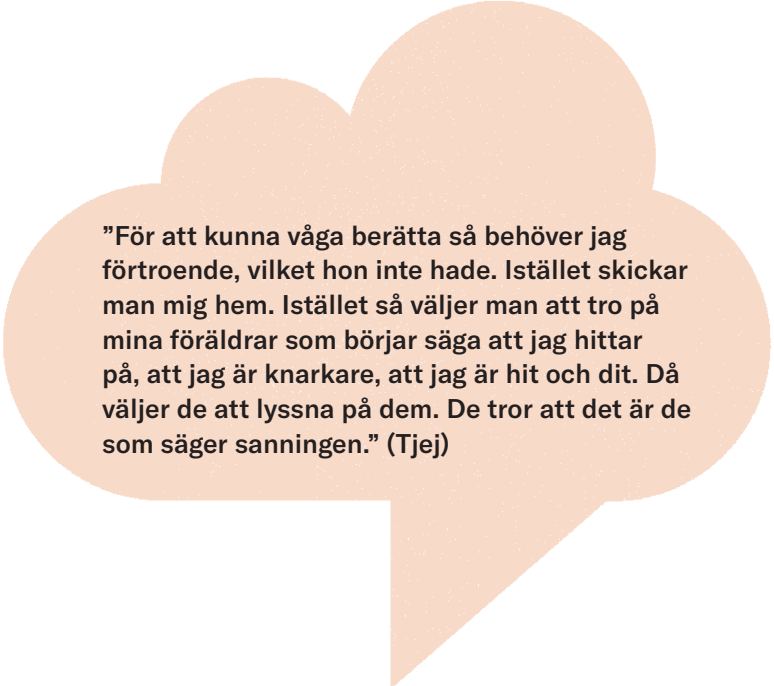
Att föräldrar ses som mer trovärdiga än barn är särskilt tydligt i de fall föräldrarna framstår som tillmötesgående och är socialt etablerade. Flera barn och unga berättar också att det utåtagerande och destruktiva beteende som de själva kan ha utvecklat till följd av utsattheten har gett dem ännu lägre trovärdighet.

Sen så tog de inte det seriöst att det är på grund av hemmet. [...] För jag stack hemifrån flera gånger och ville ha hjälp. Fast de erbjuder inte mig den hjälpen. Det enda, de börjar hota mig med att de ska låsa in mig på SiS-hem, om jag avviker. [...] Jag minns jag stack hemifrån. För socialtjänsten hjälpte inte, så valde jag att bara sticka. [...] Jag tycker, när man ska lägga LVU så ska man också som socialsekreterare ta ansvar för det. Och verkligen om man vill sätta en LVU så är det att man ska utgå från behov och sådant. Och inte bara sätta för man kände för det eller för att man tycker att det är eget beteende, för det är inte alltid eget beteende. Istället ska man fokusera mer på ... vad det grundade på eller vad det var. (Tjej)

Nej, hon stod vid mina föräldrars sida.

63. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, *Bära eller brista. Erfarenheter av socialtjänstens stöd vid hedersrelaterat våld och förtryck*, Rapport 2023:8, sid. 8–9

64. Jämställdhetsmyndigheten, *Bortförda barn och unga*, Rapport 2022:25, sid. 35–37 och 40–41

"För att kunna våga berätta så behöver jag förtroende, vilket hon inte hade. Istället skickar man mig hem. Istället så väljer man att tro på mina föräldrar som börjar säga att jag hittar på, att jag är knarkare, att jag är hit och dit. Då väljer de att lyssna på dem. De tror att det är de som säger sanningen." (Tjej)

Hon litade inte på det jag sa. Hon skickade mig hem. Istället så börjar man hota mig att man ska placera mig på SiS. Ja, och så börjar man visa hemska bilder på SiS. Att det är dit jag ska om jag fortsätter så. Men det var det enda jag gjorde, att jag stack hemifrån för jag inte ville vara hemma. (Tjej)

För att kunna våga berätta så behöver jag förtroende, vilket hon inte hade. Istället skickar man mig hem. Istället så väljer man att tro på mina föräldrar som börjar säga att jag hittar på, att jag är knarkare, att jag är hit och dit. Då väljer de att lyssna på dem. De tror att det är de som säger sanningen. (Tjej)

Barn och unga uttrycker en stor besvikelse och frustration över att deras egna berättelser har getts lägre trovärdighet än föräldrarnas.

Ja, och jag sa till min soc redan innan

att det här kommer hända. Och det är som att det bevisade till henne att det har hänt. Och då började hon ta det mer seriöst. (Tjej)

Det kan upplevas som ytterligare en kränkning och leda till känslor av svek och hopplöshet samt en minskad benägenhet att söka hjälp. En undersökning av förtroendet för socialtjänstens arbete med barn, unga och familjer visar att de med negativa erfarenheter av socialtjänsten, som förväntat, har lägst förtroende.⁶⁵ Ungar med lågt förtroende uppger att det beror på bristande delaktighet, att de inte har blivit tagna på allvar och att socialtjänsten lyssnar och tror mer på vårdnadshavare än på barn. Många av dem menar att "det är svårt att känna förtroende för någon som inte visar förtroende tillbaka".⁶⁶ Barn och unga som Barnombudsmannen har träffat har liknande upplevelser och det kan ha en negativ påverkan på deras mottaglighet för stöd och deras tillit till myndigheter.

65. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, *Väl förtrogen? Befolkningens förtroende för socialtjänstens arbete med barn, unga och familjer*, Rapport 2024:2, sid. 44

66. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys (2024:2), sid. 46–47

"Helt enkelt så trodde de inte på mig. [...] Jag berättade allt det här om att städa och jag fick inte mat, jag fick betala för min egen mat och hur hon var aggressiv. Och så sa min socialsekreterare till mig bara ja, jag tror på att det är din bild. Så basically sa hon till mig att jag ljuger, på ett fint sätt." (Kille)

Ja, jag hade ju möten. Det var jobbigt för jag visste att, asså jag tänkte ja, men det kommer inte göra någon skillnad liksom. Det är typ såhär onödigt. (Tjej)

Det är bara det, asså om man lyssnade på mig hade jag aldrig varit här. (Tjej)

Bemötande: "Hon visade knappt någon medkänsla"

Många av de barn och unga som har varit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck har upplevt dåligt bemötande från myndighetspersoner, inom skola, socialtjänst, hälso- och sjukvård och rättsväsende. De beskriver hur de har blivit avfärdade och inte tagna på allvar eller att de inte har fått information, återkoppling eller svar på sina frågor. De efterfrågar ett respektfullt bemötande som stärker deras känsla av trygghet, delaktighet och värdighet.

Hon var så kall. Jag satt där livrädd, ledsen, panikslagen, och hon visade knappt någon medkänsla. Tänk om hon bara hade lagt en hand på min arm, gett mig en kram eller sagt, Det kommer att ordna sig, du ska få hjälp. Men hon gjorde inte

det. När hon visade att hon inte brydde sig, tog jag tillbaka allt. Jag sa att jag hade överdrivit. Efter det vågade jag inte säga något mer. (Tjej)

Helt enkelt så trodde de inte på mig. [...] Jag berättade allt det här om att städa och jag fick inte mat, jag fick betala för min egen mat och hur hon var aggressiv. Och så sa min socialsekreterare till mig bara ja, jag tror på att det är din bild. Så basically sa hon till mig att jag ljuger, på ett fint sätt. (Kille)

Men samtidigt, det är inte många som vågar berätta på grund av att det inte finns så bra hjälp att få. Det är ingen som vet hur man kan be om hjälp. Det är ingen som vet vad som kan hända. Det enda man har är rädsla. Så på något sätt borde man ha det som ämne i skolan. Att man kunde prata om det. Att kuratorn kanske kan, då och då, ta varje ungdom, skapa förtroende. Ja, var mer social med ungdomarna. Och sen det kommer av sig självt. När man börjar känna sig trygg med någon, när man hör på någon att den vill hjälpa, det är då man börjar prata. (Tjej)

Flera av dem berättar också om bristande bemötande och delaktighet före, under och efter domstolsförhandling, utifrån erfarenheter från främst LVU-mål men i vissa fall även brottmål. Det kan handla om att de inte har fått tillräcklig information och inte känt sig lyssnade på.

De var inte tydliga. De var otydliga. Och de var, de var jobbigt. Det var dåligt förklarat också. (Kille)

Men jag fick inte prata så som jag ville. För det var många grejer jag ville säga, men det blev nästan aldrig min tur att prata. Och då fick jag liksom bara svara på åklagarens frågor och inte lägga till något eget. (Tjej)

Det känns som att de lyssnade bara på socialtjänsten. (Tjej)

De beskriver att ett otrevligt och "dömande" bemötande kan bidra till att göra en redan påfrestande situation ännu värre. Några har dessutom känt sig mycket otrygga kring att möta sina föräldrar i rätten, och har erfarenheter av att de har skrikit och hotat under förhandlingen.

Barn och unga i enkätundersökningen som har blivit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck önskar framför allt att någon vuxen hade frågat dem varför de mår dåligt (50 procent), att någon vuxen hade lyssnat mer på dem (50 procent) och att de hade fått vara mer delaktiga och säga vad de tyckte (50 procent). En majoritet tror att barn och unga behöver höra att det inte är deras fel att de utsätts för våld, för att de ska orka och våga be om hjälp.

När stöd och skydd fungerar – barns röster om vägar till frihet

Att lämna en hederskontext är något av det mest riskfyllda och livsomvälvande ett barn kan göra. Barnets mod och handlingskraft är centrala i varje steg mot frihet. Samtidigt vittnar barn och unga om att i de fall de har fått rätt stöd i rätt tid, har det blivit avgörande för deras möjlighet att överleva och hitta en trygg plats och framtid.

Barns och ungas berättelser visar att när skydd och stöd fungerar beror det på ett antal sammanhängande framgångsfaktorer:

1. **Att bli trodd:** Det är direkt avgörande att utsatta barn och unga möts av någon som lyssnar och tar det de berättar på största allvar.
2. **Snabbt agerande och skydd:** Våldet måste upphöra och barnet få en trygg plats att landa på.
3. **Kompetens om hedersrelaterat våld och förtryck:** För att skapa ett så heltäckande skydd som möjligt behöver barnet yrkesverksamma runt sig som har kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck och hur det tar sig uttryck, om våldets konsekvenser samt om de strukturer och mekanismer som styr i en hederskontext.
4. **Enskilda vuxna som tar ansvar:** Barn och unga berättar om enskilda yrkesverksamma som har stått kvar och haft makten att förändra deras liv.
5. **Långsiktigt stöd:** Barnet måste kunna lita på att skyddet håller och få ett fortsatt stöd efter den akuta fasen.

Dessa faktorer skapar tillsammans nödvändiga förutsättningar för att skydda barn och unga från fortsatt hedersrelaterat våld och förtryck, påbörja en hållbar återhämtningsprocess och möjliggöra ett annat liv.

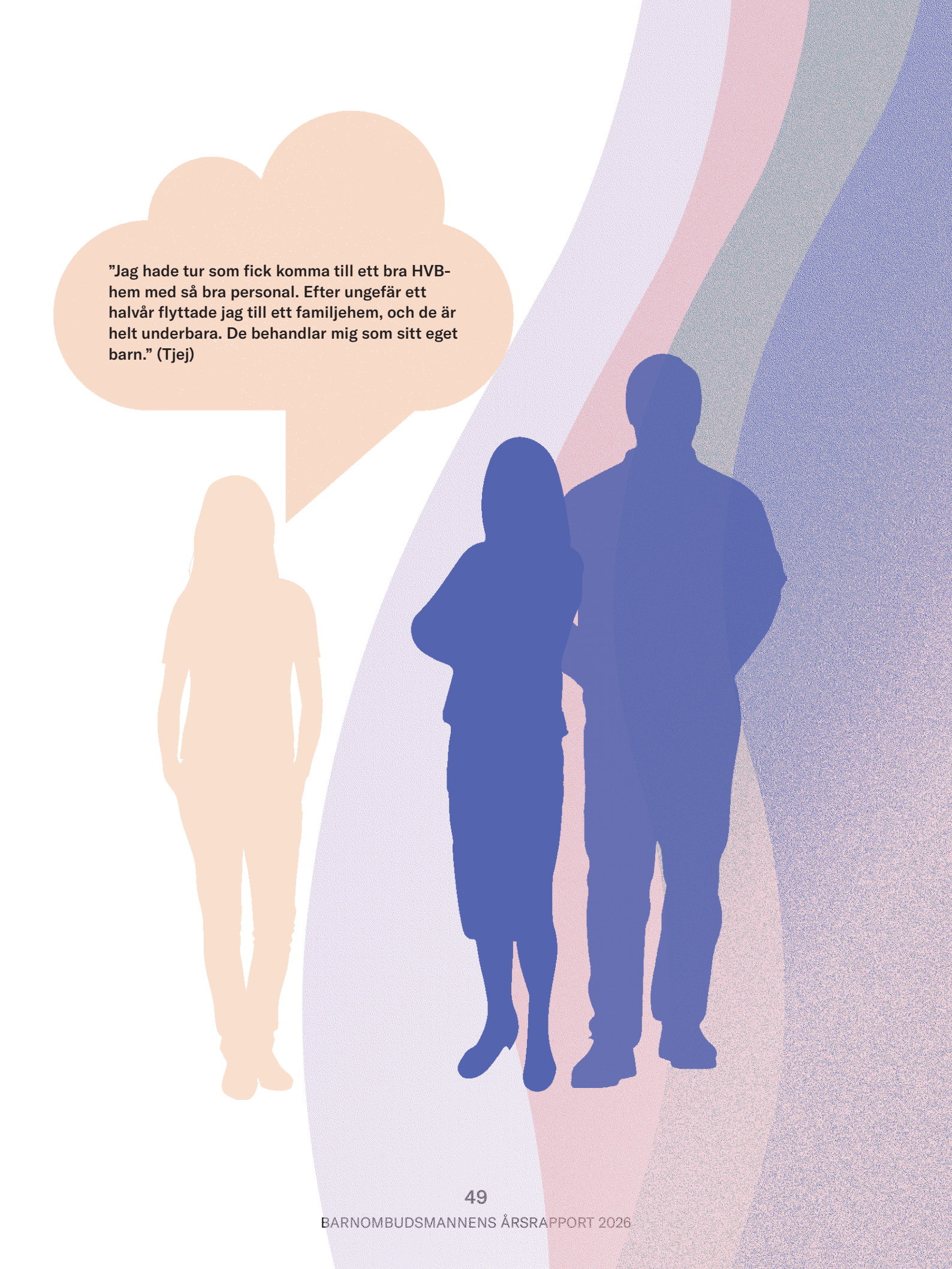
Den avgörande första kontakten: "Jag kände direkt att hon var annorlunda. Hon såg mig"

För många barn är steget att berätta om sin utsatthet mycket stort. Rädslan för repressalier, för att inte bli trodd och för att orsaka "skam" kan vara överväldigande. De redogör tydligt för hur bemötandet vid den första hjälpsökande kontakten kan vara avgörande för om de vågar fortsätta berätta eller går tillbaka in i utsatthet och tystnad. Erfarenheter av att inte mötas med förståelse, vänlighet och respekt riskerar att minska benägenheten att söka hjälp. Kontrasten blir därför stark när barnet möter en vuxen som ser, lyssnar och stannar kvar.

Jag kände direkt att hon var annorlunda. Hon såg mig. Hon pratade lugnt, länge, frågade och jag berättade allt. Hon såg mig rakt i ögonen och sa: Det du berättar är mycket allvarligt. Du kan inte vara kvar hemma. Och det är inte ditt fel. Det var första gången någon sa så till mig. (Tjej)

Att lämna och överleva: "Jag trodde aldrig att jag var så stark och modig"

Många av de barn och unga som Barnombudsmannen har intervjuat beskriver att en

"Jag hade tur som fick komma till ett bra HVB-hem med så bra personal. Efter ungefär ett halvår flyttade jag till ett familjehem, och de är helt underbara. De behandlar mig som sitt eget barn." (Tjej)

enda vuxen som lyssnar, tror på dem och uttrycker intresse och förståelse kan vara helt avgörande. Det kan till exempel handla om upplevelsen av att någon ser dem som människa, inte enbart som ett ärende. Att få bekräftelse på att våldet de har utsatts för är verkligt, allvarligt och inte deras fel, bryter skammen, stärker självbilden och gör det möjligt för barn och unga att våga gå vidare i processen.

När ett barn berättar om sin rädsla och oro, snälla tro på henne. Sträck ut en hand. Förstå att hon kanske riskerar sitt liv nu när hon berättar. (Tjej)

Det första och mest avgörande steget är att våldet omedelbart bryts. Placering i jourfamilj, familjehem, skyddat boende eller annan säker miljö ger barnet möjlighet att komma bort från akut fara och påbörja sin återhämtning i en stabil och skyddande miljö. Att känna sig trygg och slippa vara vaksam inför hot eller bestraffningar är en grundläggande förutsättning för att barnet ska kunna återhämta sig och börja orientera sig mot framtiden.

Första natten där sov jag med lampan tänd. Ena stunden grät jag och andra stunden skrattade jag. Jag hade förlorat allt, men jag var fri. (Tjej)

Barn och unga är dock inte passiva mottagare av stöd och skydd. De planerar, agerar och fattar svåra beslut under stor risk och press. En tjej berättar att hon väntade till sin 18 årsdag och då sökte upp socialtjänsten, eftersom hon visste att informationen hon delade först då inte längre kunde lämnas ut till hennes föräldrar. En kille beskriver hur han stod upp mot sin familj trots överhängande hot om grovt våld. Några andra barn och unga planerade sin flykt i månader. Barnens aktörskap är en central resurs som måste stödjas och stärkas.

Jag trodde aldrig att jag var så stark och modig att jag skulle klara av att stå upp för mig själv, men jag gjorde det. Jag riskerade mitt liv för att stå upp för mig själv. (Tjej)

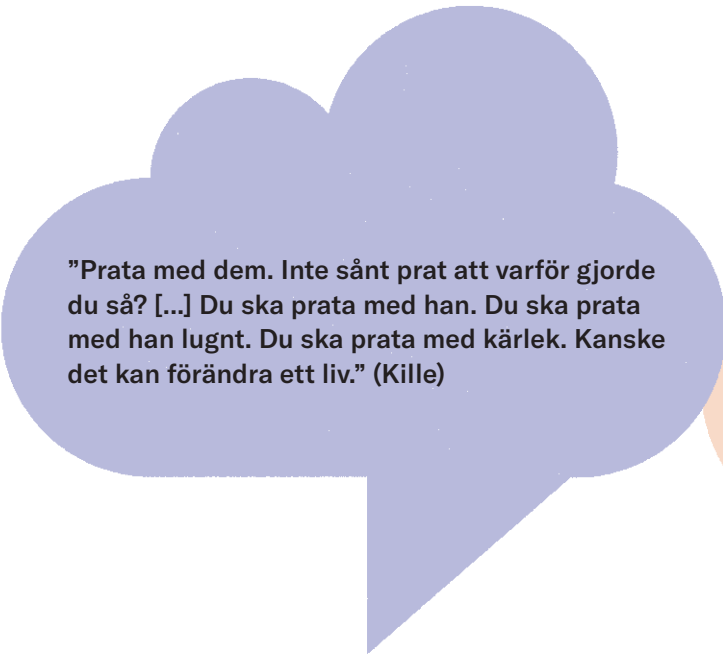
Barn och unga beskriver att stabilitet är en av de mest läkande faktorerna. Kontinuitet i relationer med exempelvis familjehem, anställda på HVB (hem för vård eller boende) eller personal inom socialtjänst gör det möjligt att knyta an, berätta mer och börja bygga tillit till vuxna. Vuxna runt barnet måste också ha kunskap om samt förstå de traumatiska upplevelser och bindningar som gör att barnet reagerar eller agerar på ett visst sätt. Känslomässigt stöd är ofta det som avgör om barn och unga orkar fortsätta samarbeta och ta emot hjälp.

I flera berättelser lyfter barn och unga specifika yrkesverksamma som har varit viktiga för dem. Det handlar om trygga vuxna som har väglett, uppmuntrat och funnits kvar över tid.

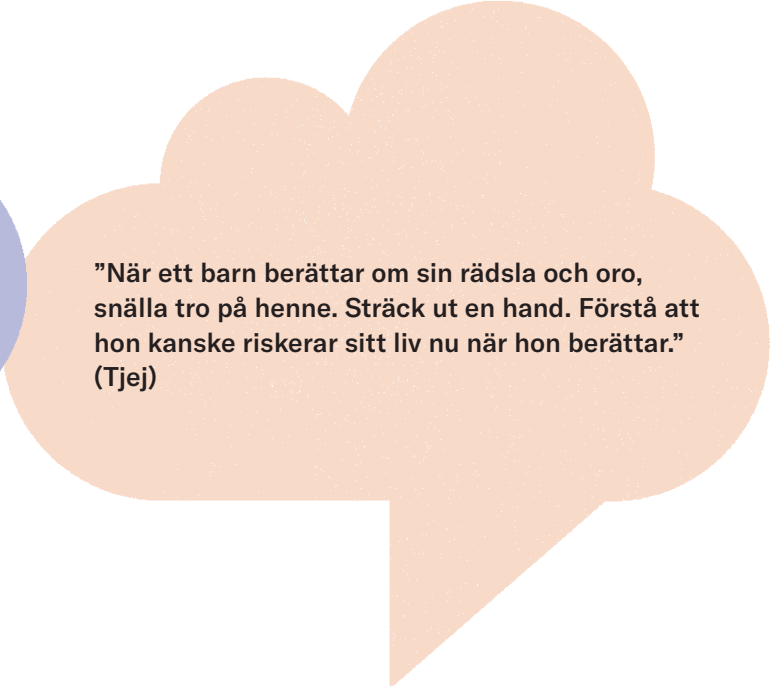
Jag hade tur som fick komma till ett bra HVB-hem med så bra personal. Efter ungefär ett halvår flyttade jag till ett familjehem, och de är helt underbara. De behandlar mig som sitt eget barn. (Tjej)

Prata med dem. Inte sånt prat att varför gjorde du så? [...] Du ska prata med han. Du ska prata med han lugnt. Du ska prata med kärlek. Kanske det kan förändra ett liv. (Kille)

Men personalen på boendet var fantastiska. Särskilt en kvinna, hon blev som en ny mamma för mig. Hon och de andra lärde mig saker jag aldrig fått lära mig hemma – hur man tränar på ett gym, fyller i blanketter, planerar sin ekonomi. Men framför allt lärde de mig att tro på mig själv. (Tjej)

"Prata med dem. Inte sånt prat att varför gjorde du så? [...] Du ska prata med han. Du ska prata med han lugnt. Du ska prata med kärlek. Kanske det kan förändra ett liv." (Kille)

"När ett barn berättar om sin rädsla och oro, snälla tro på henne. Sträck ut en hand. Förstå att hon kanske riskerar sitt liv nu när hon berättar." (Tjej)

Att bygga ett nytt liv: "Jag lär känna mig själv på nytt, vem jag är, vad jag tycker om"

Barn och unga som har vuxit upp i en hederskontext saknar ofta både praktiska färdigheter och erfarenhet av att fatta egna beslut. Detta då de aldrig har fått öva på att sätta egna gränser, fatta egna beslut eller fundera på vad de vill göra med sitt liv. De behöver inte enbart skyddsåtgärder som handlar om att avlägsna dem från en farlig situation, utan ett långsiktigt stöd och skydd som möjliggör att de kan bygga en ny identitet, nya relationer och ett nytt liv.

Myndigheternas insatser på detta område har mycket stora brister. De måste i mycket högre grad innehålla det stöd och den vägledning kring skola, myndighetskontakter, ekonomi, boende, matlagning, rutiner med mera som krävs för att gå från överlevnad till en fungerande vardag och ett självständigt liv. Denna typ av praktiskt stöd är inte bara funktionellt utan även identitetsbyggande.

Ett fungerande skydd och stöd behöver också innefatta möjligheten att ta del av sådant som många andra barn och unga tar

för givet, exempelvis fritidsaktiviteter, intressen och kompisar. Det är avgörande för att barnet ska utveckla en känsla av tillhörighet och glädje. Flera berättar om den positiva och stärkande känslan av att börja om och upptäcka sig själv, bortom kontrollen.

Jag vaknar varje dag och tänker, Undrar vad jag kommer att upptäcka hos mig själv idag? Jag lär känna mig själv på nytt, vem jag är, vad jag tycker om, vad som är mitt. Jag vet, det låter konstigt men jag visste inte ens vad min favoritfärg var, för någon annan hade alltid bestämt allt. (Tjej)

Barn och unga som har brutit upp från en hederskontext skildrar erfarenheter kantade av såväl förlust av familj och sammanhang som frihetskänsla av att för första gången få bestämma över sitt eget liv.

Friheten är ibland ensam, men den är min. (Tjej)

"Tro på oss när vi väl vågar berätta. Snälla, försök att sätta er in i vår situation, i vårt liv. Vi hittar inte på, inget barn hittar på såna sjuka saker om sin familj." (Tjej)

"Du behöver inte förändras, du är redan hel. Keep your head up." (Kille)

Råd från barn och unga: "Håll fast vid hoppet"

Barns och ungas egna råd utgör en viktig källa till kunskap. De uttrycker både vad de hade behövt och vad andra som är i en liknande situation kan behöva höra.

Till vuxna

- **Lyssna!**

Att de ska se till att man, alltså att, barnen liksom mår bra. Och lyssnar på dem. (Tjej)

Att lyssna på barnen och vad de vill. (Tjej)

- **Tro på oss när vi berättar!**

Tro på oss när vi väl vågar berätta. Snälla, försök att sätta er in i vår situation, i vårt liv. Vi hittar inte på, inget barn hittar på såna sjuka saker om sin familj. (Tjej)

- **Agera snabbt!**

Snälla, hjälp oss snabbt. En dag kan vara skillnaden mellan frihet och förlust. Tro på det barn berättar. (Tjej)

- **Se både tjejer och killar!**

Se killarnas situation också. Många killar vill inte leva så, de vill också vara som alla andra. Se oss, prata med oss, vi behöver hjälp för att våga. (Kille)

- **Ge oss tid och hjälp oss bygga ett nytt liv!**

Frihet kan göra ont. Den kräver mod, tålamod och stöd. Men alternativet, är ett liv i ensamhet och lidande och går i arv till nästa generation. Hjälp oss att orka bygga nya liv. Ge oss tid, tro på oss. (Tjej)

Till barn och unga i liknande situation

Du är inte ensam. Det finns hjälp. Det går att börja om och du förtjänar frihet, det är din rätt, stå på dig. (Tjej)

Du behöver inte förändras, du är redan hel. Keep your head up. (Kille)

Du är inte ensam även när det känns så. Sluta aldrig prata, berätta din berättelse för alla som orkar lyssna. (Tjej)

Frihet är värd allt. Även när det gör ont. Även när du är rädd. Håll fast vid hoppet, för det finns ett liv bortom rädslan och det livet är ditt. (Tjej)

Det viktigaste är bara att kämpa. För vi har inte föräldrar som kämpar för oss. [...] Vi har bara oss själva. (Kille)

Att de ska berätta det de har varit med om. Och ja, att man inte behöver skämmas. (Tjej)

Det är inte fel att vilja vara fri. Du har rätt att leva ditt eget liv, på ditt eget sätt. Frihet kan kännas skrämmande i början men den är värd allt. (Tjej)

Barnombudsmannens analys och slutsatser

Barn i hederskontext blir bestraffade när de vill åtnjuta sina grundläggande rättigheter

Barnkonventionen slår fast att varje barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling (artikel 6), rätt till skydd mot alla former av våld (artikel 19), rätt till yttrandefrihet och tankefrihet (artiklarna 13–15) samt rätt att komma till tals och få sina åsikter beaktade i frågor som rör barnet (artikel 12). Dessa rättigheter är ovillkorliga och ska gälla alla barn, oavsett familjens värderingar eller sociala sammanhang. Ändå visar barns och ungas berättelser att dessa rättigheter i praktiken villkoras, begränsas eller helt upphävs i hederskontexten.

Kränkningen sträcker sig långt utöver den utsatthet som själva våldet medför, och handlar om att de systematiskt bestraffas när de vill åtnjuta sina grundläggande rättigheter. Sådant som borde vara självklart för alla barn betraktas som normbrott som hotar familjens och släktens kollektiva anseende. När barnet uttrycker nyfikenhet, en egen vilja eller självständighet, till exempel när det gäller fritids- och skolaktiviteter, klädsel, vänner eller relationer, kulturella och religiösa normer, sin sexuella identitet eller beslut om sin framtid, uppfattas detta inte som ett uttryck för barnets normala utveckling utan just som ett hot. Det är sådana situationer som utlöser och eskalerar våldet. Besträffningen kan bestå av psykiskt våld, hot, skam- och skuldbeläggning, isolering, övervakning, fysiskt våld, sexuellt våld, bortförande, könsstympning av flickor eller barn- och tvångsäktenskap. Våldet är aldrig

en isolerad handling, utan en del av en systematisk kontroll som utövas, upprätthålls eller godkänns av flera familjemedlemmar eller släktingar. Kontrollen, och upprätthållandet av den, tar sig könsspecifika uttryck och tjejer utsätts för kraftigare begränsningar på fler områden än killar. Oavsett kön befinner sig dock barn och unga i en struktur som kränker deras rätt till trygghet och självbestämmande.

Att utöva sina rättigheter blir förenat med fara. Barn lär sig tidigt att frihet, delaktighet och självbestämmande inte är något som tillkommer dem, utan något som måste undertryckas för att undvika repressalier. På så sätt skapas en tillvaro där barnet lever i ständig anpassning, vaksamhet och rädsla, och där gränsen mellan trygghet och fara är föränderlig och svår att förutse.

Det får djupgående konsekvenser för barnets utveckling, frihet och livsmöjligheter. När barn konsekvent förhindras att uttrycka sina tankar, känslor och behov riskerar de att utveckla en vacklande självkänsla och identitet. Barnet lär sig att det egna jaget är underordnat kollektivet och att personliga drömmar och val är farliga. Detta kan leda till svårigheter att förstå och sätta ord på sina känslor, fatta egna beslut och skapa sunda relationer senare i livet.

Den långvariga och ofta tidiga utsattheten för kontroll och våld medför också en hög risk för psykisk ohälsa. Ängest, depression, posttraumatiskt stresssymptom och självskadebeteende är vanligt förekommande. Många barn och unga utvecklar samtidigt avancerade överlevnadsstrategier och

en stor motståndskraft, i avsaknad av vuxna som ger dem stöd och skydd.

Brister i samhällets stöd och skydd leder till att barns rättigheter systematiskt åsidosätts

Svensk lagstiftning ger långtgående möjligheter och ansvar att skydda barn och unga som riskerar att bli eller har blivit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Enligt socialtjänstlagen (2025:400) har socialtjänsten ett särskilt ansvar att arbeta för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden och säkerställa att barn som far illa får nödvändigt skydd och stöd. Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga möjliggör tvångsvård och/eller utreseförbud när det finns en påtaglig risk för att barnets hälsa eller utveckling skadas. Även brottsbalken innehåller centrala bestämmelser som avser att motverka hedersrelaterat våld och förtryck och straffa de som utöver våldet. Dit hör bland annat kriminaliseringen av barn- eller tvångsaktenskap (4 kap. 4 c §) samt vilseledande till äktenskapsresa (4 kap. 4 d §). Lagen (1982:316) om förbud mot könsstympning av kvinnor är ytterligare en i sammanhanget central skyddslagstiftning.

Även andra sektorsspecifika regelverk ska bidra till skyddet. Skollagen (2010:800) slår fast att skolan ska arbeta förebyggande samt agera när de får kännedom om att ett barn far illa eller riskerar att fara illa. Hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och patient-säkerhetslagen (2010:659) tydliggör vårdens ansvar att identifiera våldsutsatthet, erbjuda medicinsk och psykosocial hjälp samt göra anmälningar till socialtjänsten i de fall de misstänker att ett barn far illa.

Tillsammans bildar detta en rättslig ram som syftar till att säkerställa barns rätt till trygghet, skydd och delaktighet. I de fall lagstiftningen används tillsammans med kunskap om hedersrelaterat våld och

förtryck samt förståelse för barns agerande, finns goda möjligheter att ge barn och unga det stöd och skydd de har rätt till.

Barns och ungas erfarenheter av samhällets stöd visar dock att tillämpningen av lagstiftningen sällan motsvarar dess intentioner. Brister i kunskap om och förståelse för hederskontextens kollektivistiska strukturer och barns reaktioner när de utsätts för systematiskt våld av sina omsorgspersoner leder till att barns utsatthet underskattas. Det får allvarliga konsekvenser för barns trygghet och säkerhet.

Trots att ett flertal nationella myndigheter under många år har haft uppdrag att förebygga och bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck kvarstår ett stort glapp mellan lagstiftning och kunskap respektive det faktiska skydd och stöd som barn får tillgång till. Orsaker till detta kan sökas i en bristande samordning på strategisk nivå och en otydlig styrning och ansvarsfördelning inom och mellan olika sakområden. Den praktiska tillämpningen saknar många gånger tillräcklig kompetens och lämpliga verktyg.

Skillnaden mellan intention och praktik innebär att många barn fortfarande lever i miljöer där deras rätt till trygghet, utveckling, integritet och självbestämmande allvarligt inskränks. Barns och ungas tillgång till stöd och skydd bygger fortfarande i hög utsträckning på att de själva aktivt söker hjälp och orkar kämpa för att få den hjälp de är i behov av och har rätt till. Detta är ett orimligt ansvar att lägga på barn och ett misslyckande från såväl myndigheter som vuxna i allmänhet.

Ett centralt tema i barns och ungas beskrivningar är att deras röster ofta ges lägre trovärdighet än vuxnas. De berättar om hur deras uppgifter förminskas, omtolkas eller helt förbises. Det är särskilt tydligt när föräldrarna, utifrån ett vuxenperspektiv, uppfattas som samarbetsvilliga och pålitliga, eller när barnet anses ha ett problematiskt

beteende. Det kan resultera i familjeorienterade bedömningar och insatser, som utsätter barnet för stora risker och försämrar barnets möjligheter till ett fungerande och heltäckande skydd.

Sammantagen nationell kunskap visar att hedersrelaterat våld och förtryck har en betydande utbredning och att utsattheten för många barn och unga är omfattande. Barn och unga själva beskriver stöd och skydd som har uteblivit helt, dröjt eller inte utformats efter deras individuella behov. Endast genom att förbättra upptäckten, förstärka stödet och skyddet samt säkerställa långsiktiga och samordnade insatser kan samhället till fullo leva upp till lagstadgade krav och garantera att alla barn och unga får sina rättigheter respekterade och tillgodosedda. Det är samhällets ansvar att se till att barns rättigheter inte enbart erkänns i princip, utan förverkligas i praktiken.

Det är bara så synd att systemet inte är skapat för att hjälpa ungdomar som mig, utan är mer skapat för att utmana ungdomar som mig. (Kille)

Myndigheters bristande förståelse och felaktiga tolkningar undergräver barnets bästa

Barns och ungas erfarenheter visar att samhällets stöd och skydd ofta brister just i mötet mellan barnet och myndigheter. Avsaknad av specifik kompetens och anpassade arbetssätt inom exempelvis skola, socialtjänst och polis hämmar förmågan att identifiera och utreda hedersrelaterat våld och förtryck samt värdera barnets röst i detta. En återkommande problematik är att yrkesverksamma inte fullt ut förstår hederskontextens kollektiva karaktär och struktur. Våldet tolkas utifrån individcenterade förklaringsmodeller, där fokus läggs på enskilda konflikter eller relationsproblem, snarare än på det normsystem som i mycket styr familjens handlande.

Myndigheternas och enskilda yrkesverkssammars arbete har också bristande insikt i hur långvarig kontroll, hot och våld påverkar hur barnet reagerar och agerar. Att barnet exempelvis kan visa ambivalens inför att lämna familjen eller dra tillbaka tidigare uppgifter om våld betyder inte att barnet saknar skyddsbehov. Dessa reaktioner är tvärtom typiska konsekvenser av traumatiska bindningar till förövarna och kan vara uttryck för en rädsla för repressalier. När yrkesverksamma saknar kunskap om detta riskerar barnets beteende att feltolkas och ifrågasättas, vilket i sin tur leder till felaktiga beslut.

Bristande förståelse för barnets utsatthet och våldets konsekvenser leder också till bristfälliga riskbedömningar och skyddsinsatser som inte är anpassade till barnets faktiska behov. Yrkesverksamma kan underskatta faran för barnet, initiera åtgärder som i sig ökar risken för allvarlig och eskalerat våld eller avsluta insatser för tidigt. Det förstärker barnets upplevelse av att samhället inte förstår eller skyddar.

För att säkerställa barns rättigheter i dessa sammanhang räcker det inte med lagstiftning. Principen om barnets bästa är grundläggande i barnkonventionen och ska komma i första hand i alla åtgärder som rör barn. Denna grundprincip är också väl förankrad i annan svensk lagstiftning. Barns och ungas erfarenheter visar dock att barnets bästa i praktiken ofta tolkas på ett sätt som inte tar hänsyn till specifika risker och konsekvenser kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck.

För barn som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck är barnets bästa inte en abstrakt avvägning mellan olika intressen, utan en akut skyddsfråga. Det handlar ytterst om att säkerställa barnets rätt till överlevnad, utveckling och samma möjligheter som andra barn. Det kräver ett konsekvent barnrättsperspektiv där barns berättelser

och upplevelser tas på allvar vid bedömningar och beslut, och yrkesverksamma tar ansvar för att avlasta och skydda barnet.

För barn i hederskontext innebär barnets bästa bland annat att

- > våldet och kontrollen omedelbart måste upphöra
- > barnets rätt till liv, integritet och utveckling ges företräde framför familjens och släktens intressen
- > stöd och skydd utformas med förståelse för att frigörelse från hedersnormer är en långsiktig process.

Att tillämpa principen om barnets bästa kräver mer än formell hänvisning till lagstiftning. I ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck handlar det inte minst om att stå fast vid att rätten till frihet och självbestämmande inte är förhandlingsbar.

Målet är inte bara frånvaro av våld, utan möjligheten att leva ett fritt liv

Att lämna en hederskontext är ofta en riskfylld och djupt påfrestande erfarenhet. I den akuta fasen känner barnet många gånger en stark rädsla, hopplöshet och osäkerhet om vad som kommer att hända. Trots detta berättar ett flertal barn och unga att de så småningom har lyckats skapa ett liv i trygghet, med studier, arbete, vänner och framtidstro.

Barns och ungas berättelser visar att de har en imponerande handlingskraft, ett stort mod och många överlevnadsstrategier. De är inte passiva mottagare av hjälp utan aktörer i sin egen frigörelse. Myndigheters roll är inte att ersätta deras aktörskap utan att stödja och förstärka det som en del i skyddet.

Samtidigt behöver barn och unga ett stabilt och långsiktigt stöd och skydd från samhällets sida. Det handlar om att yrkesverksamma inom skola, socialtjänst, hälso- och sjukvård och rättsväsende inte tvekar

eller förminskar. Barn och unga behöver hjälp att bygga upp ett nytt liv från grunden. Det kräver samordning, kontinuitet och en förståelse för att barn i en hederskontext inte enbart behöver säkerhet i form av tak över huvudet och mat på bordet utan även bekräftelse, tillit och vuxna som förmedlar trygghet, omsorg och som står kvar över tid.

Enskilda yrkesverksamma kan spela en avgörande roll i detta. I flera av barns och ungas berättelser finns ett tydligt skifte, ett möte med en vuxen som gör skillnaden mellan ett fortsatt liv i våld och en väg ut. När en vuxen bemöter barnet med värme och respekt, lyssnar, förmedlar allvar och trygghet och tar ansvar för nästa steg, kan barnets hela situation förändras. Barn och unga beskriver hur tonfall, kroppsspråk och små uttryck av vänlighet och empati kan avgöra om de fortsätter berätta eller drar sig tillbaka. Ett värdigt bemötande och tydlig information och kommunikation är lika viktiga och avgörande som de formella insatserna.

En dag stannade jag kvar efter lektionen och berättade för min lärare. Jag minns hur rädd jag var, tänk om hon inte tror på mig, tänk om hon ringer till mina föräldrar och berättar allt, det var en av de värsta stunderna i mitt liv. De minuterna kändes som flera dagar. Hjärtat slog så hårt att jag nästan spydde. Hon lyssnade. Hon tog mig på allvar. Hon tröstade mig, kramade mig och sa att allt skulle bli bra och att jag inte var ensam. Och hon sa du har gjort helt rätt som berättar. (Tjej)

Barns och ungas berättelser utgör en unik kunskapskälla. De visar att förändring är möjlig, att samhällets skydd kan fungera och att hoppet kan bära när vuxna lyssnar och agerar. Det handlar inte enbart om att avlägsna hot och våld utan om att skapa möjligheter för barnet att återhämta sig,

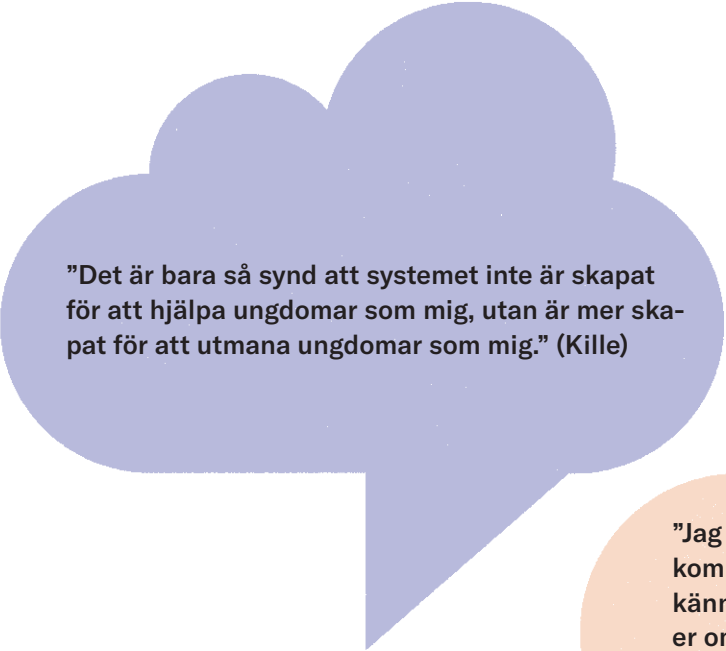
utvecklas och bli den barnet själv vill vara. Det är en process som kräver trygghet, stöd och tid.

När barn och unga beskriver vad frihet betyder för dem handlar det ofta om vardagliga saker, som att få välja kläder, studera det man själv önskar, ha vänner, träna, gå ut när man vill och få känna sina egna kän-

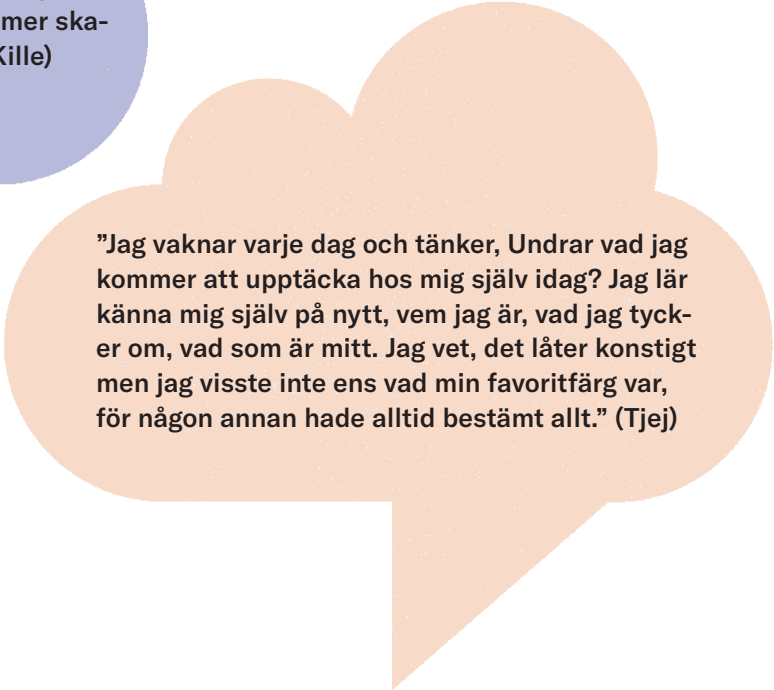
slor utan rädsla och skam. Vägen dit är inte linjär. Den är fylld av rädsla, skuld, saknad och ensamhet men också av mod, styrka och hopp.

Som en tjej uttrycker det:

Jag valde livet. Jag valde mig själv.

"Det är bara så synd att systemet inte är skapat för att hjälpa ungdomar som mig, utan är mer skapat för att utmana ungdomar som mig." (Kille)

"Jag vaknar varje dag och tänker, Undrar vad jag kommer att upptäcka hos mig själv idag? Jag lär känna mig själv på nytt, vem jag är, vad jag tycker om, vad som är mitt. Jag vet, det låter konstigt men jag visste inte ens vad min favoritfärg var, för någon annan hade alltid bestämt allt." (Tjej)

Barnombudsmannens förslag

Barnombudsmannen har tidigare lämnat ett antal förslag som syftar till att förbättra arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Dessa och andra tidigare förslag finns samlade i myndighetens barnmanifest⁶⁷ – ett vägledande strategidokument, med särskilt fokus på barn i utsatta eller sårbara situationer. De förslag som är specifikt riktade mot hedersrelaterat våld och förtryck och dess olika uttrycksformer, är följande:

- > **Inför insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck i förskolans läroplan.** Förskolan måste vara en aktiv motkraft till hedersnormer och förtryck.
- > **Inför ett nationellt skyddsprogram för barn utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.** Barn som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck behöver få tillgång till ett anpassat och tillgängligt skydd – oavsett var i landet de bor.
- > **Säkerställ specialiserad vård och stöd för flickor som utsatts för könsstympning.** Inget barn ska lämnas utan vård efter könsstympning.

I arbetet med denna årsrapport har ytterligare behov framkommit, som har resulterat i följande åtgärdsförslag.

Förslag för att förebygga och bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck

För att **förbättra upptäckten av och möjliggöra tidiga insatser** till barn och unga som är eller riskerar att bli utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck föreslår Barnombudsmannen följande.

1. Utveckla en nationell modell för återkommande hälsosamtal inom förskola och skola (som en del i ett nationellt traumascreeningsprogram⁶⁸) med obligatoriska frågor om våld, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck, barn- och tvångsäktenskap och könsstympning av flickor. Inför krav på att elevhälsa ska finnas även inom förskola.
2. Säkerställ att ledning och personal inom förskola och skola har nödvändig kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck:
 - a. Obligatoriska examensmål om kunskap om våld mot barn, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck, i relevanta högskole- och universitetsutbildningar. Pedagogiska utbildningar bör särskilt prioriteras.
 - b. Återkommande kompetensutveckling kring hedersrelaterat våld och förtryck för chefer och andra anställda inom förskola och skola.

67. Dnr S 2025-0025

68. Ett nationellt traumascreeningsprogram för barn är ett av Barnombudsmannens tidigare lämnade förslag för att säkerställa att det finns tydligt fastslagna, återkommande tillfällen att upptäcka våldsutsatthet bland barn.

- c. Fortsatt reglering av kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck i skolans läroplaner (och inför motsvarande riktlinjer i förskolans läroplan, se ovan).
 3. Förstärk huvudmännens ansvar för och möjliggör sanktioner mot personal inom förskola och skola⁶⁹ som bryter mot skolans värdegrund och exempelvis upprätthåller hedersnormer:
 - a. Återkommande lämplighetsprövning av personal vid rekrytering och under anställningstiden, för att säkerställa att de lever upp till lagstiftning och fastslagna riktlinjer.
 - b. Återkommande utdrag ur misstake- och belastningsregistret under anställning, för de som arbetar med barn.
 - c. Arbetsrättsliga konsekvenser för enskilda anställda.
 4. Inför krav på att samhällsorienteringen för nyanlända ska innehålla kunskap om barns rättigheter, jämställdhet samt våld mot barn, hedersrelaterat våld och förtryck och våldets konsekvenser. Detta i syfte att tydliggöra barns lagstadgade rättigheter, skydda barn och motverka att hedersnormer upprätthålls i Sverige.
 5. Ge Migrationsverket ett permanent uppdrag att säkerställa att barn under migrationsprocessen får frågor om hedersrelaterat våld och förtryck, barnäktenskap och könsstympning av flickor, samt får komma till tals i enskilda samtal (utan vårdnadshavares närvaro). I uppdraget ska även ingå att föra systematisk statistik över förekomst av och åtgärder kopplat till olika former av hedersrelaterat våld och förtryck.
 6. Ge Barnombudsmannen en tydlig kompletterande roll till Jämställdhetsmyndighetens samordning av arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck, med ansvar för att systematiskt integrera barnrättsperspektivet och barns erfarenheter och behov i utveckling och spridning av kunskap, metoder och stöd- och skyddsinsatser.
- Barnombudsmannen ser också stora behov av att **förbättra stöd, skydd och upprättelse** till de barn och unga som är eller har varit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Se även förslag i rapporten *"Tro på oss när vi väl vågar berätta"*.
7. Säkerställ långsiktiga stöd- och skyddsinsatser till barn och unga som har utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck:
 - a. Säkra och anpassade skyddade boenden.
 - b. Kontinuerlig och trygg skolgång, även vid placering utanför hemkommunen.
 - c. Ett regelverk som säkerställer att skyddade personuppgifter och skyddad folkbokföring kan beviljas och bibehållas utifrån ett behov av långsiktigt skydd och en trygg tillvaro.
 - d. Långsiktigt känslomässigt, socialt och praktiskt stöd.
 - e. Traumabehandling med särskilt kompetens om hedersrelaterat våld och förtryck och våldets konsekvenser.
 Detta kräver även nationell samordning, likvärdig tillgång över landet och systematisk uppföljning och kvalitetssäkring av insatser till barn och unga i en hederskontext.
 8. Inför ett nationellt frånvaroregister för skolan, för att förbättra upptäckten av exempelvis barn som riskerar att bli eller har blivit bortförda. I registret ska även

69. Referensgrupperna med barn och unga har framfört att detta även bör gälla personal inom socialtjänst, familjehem, SiS ungdomshem, häkte och så vidare. De menar att vuxna, inte enbart barn och unga, ska kunna få konsekvenser om de gör fel, och att det kan bidra till en jämnare maktbalans. Samtidigt framkom att det också är viktigt att uppmärksamma och belöna bra lärare.

- framgå orsak till frånvaro samt om frånvaron utretts och följts upp.
9. Förstärk lagstiftningen kring utreseförbud med krav på att utreseförbudet alltid ska kombineras med andra skyddsåtgärder, såsom LVU-placering, umgängesbegränsning och hemlighållande av vistelseort. Barns skydd behöver också säkerställas genom att socialtjänstens riskbedömningar skärps och syskons situation alltid utreds.
 10. Utveckla nationell struktur och finansiering för att barn och unga som har missat delar av sin skolgång på grund av bortförande och kvarhållande utomlands inte ska behöva ta studielån för att ta igen förlorad utbildning.
 11. Möjliggör beslut om kontaktförbud för längre tid, vid risk för hedersrelaterat våld och förtryck. Kontaktförbud ska bidra till ett varaktigt skydd och bryta möjligheten till fortsatt kontroll, och behöver därför även systematiskt följas upp inför beslut om förlängning eller avslut.
 12. Förstärk lagstiftningen mot könsstympning till att omfatta alla icke-medicinskt motiverade ingrepp som syftar till att skada, förändra eller kontrollera flickors sexualitet och kön, inklusive ingrepp i de inre könsorganen.
 13. Kriminalisera underlåtenhet att avslöja planerade eller pågående äktenskapstvång och barnäktenskapsbrott, i syfte att stärka skyddet av barn och unga och öka möjligheten att ingripa i ett tidigare skede.
 14. Utvidga kretsen av personer som kan hållas straffrättsligt ansvariga för tillåtande av barnäktenskap till att även inkludera vigselförrättare. En vigselförrättare har en särställning vad gäller möjlighet att stoppa planerade barnäktenskap deras särskilda ansvar vid barnäktenskapsbrott bör lyftas in under rekvisitet *tillåta*.⁷⁰
 15. Kriminalisera tvång att vara kvar i ett äktenskap, som ett självständigt brott. Att tvingas vara kvar i ett äktenskap, exempelvis genom olaga tvång, olaga hot eller mer subtila hot över tid, bidrar till att utsattheten för exempelvis hedersrelaterat våld och förtryck och sexuella övergrepp består.⁷¹
 16. Ge Barnombudsmannen i uppdrag att, i dialog med barn och unga, genomföra en fördjupad kartläggning kring familjebehandling i ärenden där barn utsatts för våld från föräldrar, inte minst hedersrelaterat våld och förtryck. Så kallat familjearbete i hedersrelaterade ärenden ska enbart kunna genomföras om Polisen har gjort en hot- och riskbedömning som visar att det inte utgör någon risk för barnet.
 17. Ge Socialstyrelsen och Polisen i uppdrag att säkerställa att frågor kring sexuellt våld och könsstympning av flickor ska ingå vid riskbedömning och utredning i hedersrelaterade ärenden.

70. Se Barnombudsmannens remissyttrande avseende SOU 2025:59 *Översyn av straffbestämmelserna för vissa hedersrelaterade brott*.

71. Se Barnombudsmannens remissyttrande avseende SOU 2025:59 *Översyn av straffbestämmelserna för vissa hedersrelaterade brott*.

Så gjorde vi årsrapporten

Syftet med Barnombudsmannens årsrapport 2026 är att

- > lyfta fram barns och ungas röster och erfarenheter av hedersrelaterat våld och förtryck och dess olika uttrycksformer
- > synliggöra deras behov samt hinder och möjligheter när det gäller stöd och skydd
- > bidra till kunskapsutvecklingen kring sexuellt våld mot barn och unga som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck
- > synliggöra de kortsiktiga och långsiktiga konsekvenser som hedersrelaterat våld och förtryck får för de barn och unga som utsätts.

Djupintervjuer med barn och unga

Barnombudsmannen har mellan maj och oktober 2025 genomfört 70 semistrukturerade djupintervjuer med barn och unga i åldern 15 till och med 21 år, på SiS ungdomshem, HVB och skyddat boende eller i stödverksamhet inom civilsamhället.

I 19 av dessa intervjuer har det framkommit att barnet eller den unga har vuxit upp i en hederskontext och själv direkt utsatts för eller bevittnat olika former av hedersrelaterat våld och förtryck. Det har även framgått att det runt dessa sju killar och tolv tjejer, finns åtminstone 44 syskon som också har påverkats av de skadliga förhållandena i familjen. I flera fall har dessutom exempelvis kusiner och andra släktingar som lever i liknande utsatthet nämnts.

Underlaget från intervjuerna har strukturerats och analyserats utifrån syftet med årsrapporten samt de mönster som framkommit när de unga har berättat om sina uppväxtvillkor, sin våldsutsatthet samt sina erfarenheter av samhällets stöd och skydd. Det som har framkommit i intervjuunder-

laget har även satts i relation till befintlig kunskap inom området.

Genomförandet av intervjuerna har anpassats efter barnets situation och har skett på den plats där de har befunnit sig eller via telefon. Barn och unga har getts möjlighet att vara anonyma även gentemot Barnombudsmannen, exempelvis genom att ringa från dolt nummer. Eftersom intervjuerna har rört mycket svåra erfarenheter har särskild vikt lagts vid att skapa trygghet i samtalet, skydda de ungas integritet och bemöta dem med respekt, lyhördhet och omsorg.

Inför varje samtal har deltagarna informerats om syftet med intervjun, vad deras medverkan innebär och att den är helt frivillig. De har också fått information om sin rätt att när som helst avbryta samtalet eller hoppa över frågor.

Avidentifiering och sekretess är centralt för att barn och unga ska våga dela sina erfarenheter. Därför säkerställer Barnombudsmannen att inga uppgifter som delas kan härledas till enskilda individer eller deras familjer. Intervjuerna genomförs alltid enskilt, utan närvaro av personal eller andra vuxna.

Referensgrupper med barn och unga

Barnombudsmannen arbetar för att barn och unga ska vara delaktiga under hela processen med olika uppdrag och projekt som myndigheten genomför. Det har när det gäller arbetet med årsrapporten skett genom att ta utgångspunkt i vad barn och unga tidigare har berättat, inhämta barns och ungas tankar kring vilka frågor som är viktiga att söka svar på samt ta del av barns och ungas egna livserfarenheter enligt ovan. Efter sammanställning av resultaten

har Barnombudsmannen även träffat fyra grupper av barn och unga som har fungerat som referensgrupper när det gäller Barnombudsmannens analys och förslag, för att säkerställa att de ligger i linje med barns och ungas erfarenheter och behov.

Vi har dessutom haft uppföljande kontakt med enskilda barn och unga som har intervjuats inom ramen för arbetet med årsrapporten och de olika regeringsuppdragen om våld mot barn och unga.

Enkätundersökning bland barn och unga

Barnombudsmannen har anlitat undersökningsföretaget Origo Group för att genomföra en enkätundersökning bland barn och unga, i syfte att kartlägga brister i samhällets skyddsnät. Resultat från undersökningen redovisas framför allt i rapporten *"Tro på oss när vi väl vågar berätta"*.

Undersökningen har genomförts under perioden 14 oktober till 26 november 2025. Enkäten har besvarats av totalt 176 barn och unga upp till 21 års ålder, 61 procent killar, 33 procent tjejer, tre procent med annan könsidentitet och tre procent som inte uppgett kön. Tolv procent av de barn och unga som har svarat att de själva har utsatts för våld har blivit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Deras svar har legat till grund för de enkätresultat som presenteras i denna rapport.

Samverkan för att möjliggöra samtal med barn och unga

Barnombudsmannen har under arbetet med årsrapporten och närliggande regeringsuppdrag, samverkat med ett flertal myndigheter, privata aktörer och ideella organisationer.⁷² Samverkan har syftat till att komma i kon-

takt med barn och unga som vill dela med sig av sina erfarenheter av hedersrelaterat våld och förtryck, sexuellt våld, våld i ungas partnerrelationer och att ha bevittnat och/eller direkt utsatts för våld av närstående i hemmet. I förfrågningarna har Barnombudsmannen uttryckt önskemål om att träffa barn och unga inom olika verksamheter, såsom skyddade boenden, familjehem, HVB, SiS ungdomshem samt olika stödverksamheter. Vidare att barn och unga är experter på sina egna liv och att ambitionen med intervjuerna är att fördjupa kunskapen om deras uppväxtvillkor samt att undersöka hur ansvariga aktörer tillgodoser deras behov.

Rundabordssamtal med nationella myndigheter

Barnombudsmannen har under maj 2025 bjudit in centrala nationella myndigheter och aktörer till ett rundabordssamtal inom ramen för arbetet med årsrapporten och Barnombudsmannens regeringsuppdrag om barns och ungas uppväxtvillkor och våldsutsatthet samt kopplingar till risken att utnyttjas i kriminalitet. Samtalet har syftat till att inhämta myndigheternas kunskap och erfarenheter med särskilt fokus på att identifiera utmaningar och möjliga åtgärder för att säkerställa stöd, skydd och återuppriktelse till barn utsatta för våld, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck.

Vid rundabordssamtalet har Barnafriad (Linköpings universitet), Center mot våldsbekämpande extremism (Brottsförebyggande rådet), Inspektionen för vård och omsorg, Kriminalvården, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, Polismyndigheten, Socialstyrelsen, Statens institutionsstyrelse och Totalförsvarets forskningsinstitut deltagit.

72. Bland de ideella organisationerna fanns Existera, Glöm aldrig Pela och Fadime, Kvinnors nätverk inklusive Linnamottagningen, Shanazi hjältar, Somaya stödjour, Tjejers Rätt i Samhället, Unizon samt Varken hora eller kuvad. Bland de privata aktörerna tillfrågades Gryning Vård, Humana, Nytida och Patia. Därtill riktades en förfrågan till SiS.

Rundabordssamtal med civilsamhället

I oktober 2025 har Barnombudsmannen samlat representanter från 14 civilsamhällsorganisationer till ett rundabordssamtal, för att ta del av deras erfarenheter från arbetet mot sexuellt våld mot barn, sexuell exploatering av barn och våld i ungas partnerrelationer. Civilsamhällsorganisationer som möter målgruppen har även fått besvara en webbenkät bland annat om vad de har för kunskap om hur kriminella nätverk utnyttjar barn för sexuell exploatering och människohandel för olika ändamål.

De organisationer som har deltagit vid samtalet är Anhöriga till sexuellt utnyttjade barn (Atsub), ChildX, Ecpat Sverige, Nova-huset, NxtME, Riksförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter (RFSL), Riksorganisationen för kvinno- och tjejjourer i Sverige (Roks), Riksorganisationen Glöm aldrig Pela och Fadime (Gapf), Somaya stödjour, Stiftelsen 1000 möjligheter, Stiftelsen Allmänna Barnhuset, Tjejers rätt i samhället (Tris), Unizon och World Childhood Foundation.

Referenser

Arbetsmarknadsdepartementet, *Fri och trygg utan våld och förtryck*, 2024

Baianstovu, R. Í., Strid, S., Särnstedt Gramnaes, E., Cinthio, H., Enelo, J-M, *Heder och samhälle. Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar*, Örebro universitet, Rapport nr 17, 2019

Barnombudsmannen, *Signal*, 2012

Barnombudsmannen, "Det har alltid funnits våld, alltså när det har funnits problem.", 2025

Barnombudsmannen, "För varje minut som går och ingen gör något för att hjälpa barn, så blir det bara värre", 2025

Barnombudsmannen, "Ni måste hinna före", 2025

Barnombudsmannen, "Bilaga: Resultat från enkät till barn och unga som befinner sig på låsta institutioner", Bilaga till Att sammanställa statistik om barns och ungas levnadsvillkor – en delredovisning av regeringsuppdraget, 2025

Barnombudsmannens remissyttrande avseende SOU 2025:59 Översyn av straffbestämmelserna för vissa hedersrelaterade brott

Brottsförebyggande rådet, *Databas över anmälda brott*, <https://statistik.bra.se/solwebb/action/index> (hämtad 2026-02-09)

Brottsförebyggande rådet, *Handlagda brott efter om utredning har bedrivits eller ej och typ av beslut*, <https://bra.se/statistik/statistik-om-rattsvasendet/handlagda-brott> (hämtad 2025-12-17)

Europarådet, *GREVIO Baseline Evaluation Report Sweden*, den 21 januari 2019

Europarådet, *First thematic evaluation report: Building trust by delivering support, protection and justice - Sweden*, GREVIO(2024)12, den 28 november 2024

FN:s barnrättskommitté, *Sammanfattande slutsatser och rekommendationer avseende Sveriges femte periodiska rapport**, CRC/C/SWE/CO/5, den 6 mars 2015,

FN:s barnrättskommitté, *Sammanfattande slutsatser och rekommendationer om Sveriges kombinerade sjätte och sjunde periodiska rapport**, CRC/C/SWE/CO/6-7, den 7 mars 2023

Folkhälsomyndigheten, *Ungas hälsa, relationer och sexliv – Resultat från UngKAB23*, 2025-02-12

Ghadimi, M., Gunnarsson, S., *UNG018. En kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck bland unga i Uppsala*, TRIS – tjejers rätt i samhället, 2019

Idriss, M. M., "Abused by the Patriarchy: Male Victims, Masculinity, "Honor"-Based Abuse and Forced Marriages", *Journal of Interpersonal Violence*, Vol 37 Issue 13-14, 2022

Jernbro, C., Landberg, Å., Thulin, J., *Våld mot barn 2022. En nationell kartläggning*, Stiftelsen Allmänna Barnhuset 2023

Jernbro, C., Landberg, Å., *Våld i ungas nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Förekomst, riskfaktorer och hälsokonsekvenser*, Stiftelsen Allmänna Barnhuset och Jämställdhetsmyndigheten, 2024

Jämställdhetsmyndigheten, *Bortförda barn och unga*, Rapport 2022:25

Jämställdhetsmyndigheten, *När barn tvingas ta ansvar för sitt eget skydd*, Rapport 2023:15

Jämställdhetsmyndigheten, *Ett liv präglad av våld*, Rapport 2025:2

Jämställdhetsmyndigheten, *Myndigheternas uppdrag att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor*, <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/mans-vald-mot-kvinnor/myndigheternas-uppdrag-att-forebygga-och-bekampa-mans-vald-mot-kvinnor/?tags=isgpdn&status=0&page=3&pageld=4661> (hämtad 2026-01-19)

Kjellgren, C., *Erfarenheter av deltagande i organisationen Existeras samtalsgrupp – en intervjustuide*, Jämställdhetsmyndigheten, Underlagsrapport 2023:8

Lag (1993:335) om Barnombudsman

Linell, H., *Hedersförtryck samt annat våld och förtryck under utlandsvistelse – slutredovisning av fortsättningsstudie*, Jämställdhetsmyndigheten, Underlagsrapport 2025:3

Myndigheten för delaktighet, *Särskild sårbarhet, särskilt ansvar. Stödmaterial för att motverka våld mot barn och unga med funktionsnedsättning och kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck mot personer med funktionsnedsättning*, 2025

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, *Unga utrikes födda kvinnors etablering i arbetslivet. En analys av hinder och möjligheter*, 2021

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, *Unga hbtq-personers utsatthet för omvändelseförsök i Sverige*, 2022

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, *”Det får inte existera”. Om unga hbtq-personers utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck samt omvändelseförsök*, 2024

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, *Bära eller brista. Erfarenheter av socialtjänstens stöd vid hedersrelaterat våld och förtryck*, Rapport 2023:8

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, *Väl förtrogen? Befolkningens förtroende för socialtjänstens arbete med barn, unga och familjer*, Rapport 2024:2

Regeringens proposition 2025/26:1 Budgetpropositionen för 2026

Regeringskansliet, *Mål för jämställdhet*, <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/jamstallldhet/mal-for-jamstallldhet/> (uppdaterad 2025-10-06, hämtad 2026-01-21)

Skr. 2007/08:39 *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer*

Skr. 2016/2017:10 *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*

Socialdepartementet, Ds 2022:9 *Ett utvidgat utreseförbud för barn*

Socialstyrelsen, *Ett liv utan våld och förtryck*, 2019

Socialstyrelsen, *Uppskattning av antalet kvinnor och flickor i Sverige 2021 som kan ha varit utsatta eller riskerar att utsättas för könsstympning*, 2023

Socialstyrelsen, *Kvinnlig könsstympning. Ett stöd för hälso- och sjukvårdens arbete*, 2024

SOU 2025:38 *Att omhänderta barn och unga*

Stockholms universitet, Länsstyrelsen Norrbotten och Länsstyrelsen Gävleborg, *Förskolans möte med hederskulturen*, 2024:2

BARNOMBUDSMANNEN

Postadress: Box 22106,

104 22 Stockholm

Telefon: 08-692 29 50

E-post: info@barnombudsmannen.se

Webbplats: www.barnombudsmannen.se